

Vaiko teisių apsaugos užtikrinimas

Vadovas
alternatyvios vaikų
globos specialistams

www.coe.int/children

„Kurkime Europą vaikams
ir su vaikais“

SOS CHILDREN'S
VILLAGES
INTERNATIONAL

Co-funded by the Rights,
Equality and Citizenship (REC)
Programme of the European Union

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Leidimas prancūzų k.
„Défendre les droits de l'enfant“

Europos Tarybos programa „Kirkime Europą
vaikams ir su vaikais“ parengta siekiant
apsaugoti ir skatinti vaiko žmogaus teises ir
apsaugoti vaikus nuo visų formų prievartos.

www.coe.int/children

Viršelio projektas ir maketas:
Europos Sąjungos leidinių biuras,
Europos Taryba
Nuotraukos: *Shutterstock*

© Europos Taryba, 2014 m. kovas
Europos Taryba, F-67075 Strasbūras

Išversta Lietuvoje LPF
“SOS vaiku kaimu Lietuvoje draugija“

Išspausdinta paremus Europos Komisijai
2017

Turinys

IŽANGA	5
I V A D A S	7
SKYRIUS 1 VAIKO TEISĖS, ŽMOGAUS TEISĖS	13
SKYRIUS 2 PAGRINDINIAI JŪSŲ DARBO PRINCIPAI	19
SKYRIUS 3 IŠ NAMŲ Į GLOBĄ	25
SKYRIUS 4 GLOBOS ETAPAS	39
SKYRIUS 5 GLOBOS PABAIGA	53
PRIEDAS 1 SPECIALIŲJŲ TERMINŲ ŽODYNAS	59
PRIEDAS 2 SUŽINOKITE DAUGIAU IR DALYVAUKITE	65
PRIEDAS 3 NAUDINGOS NUORODOS	67

Įžanga

„Vaiko teisių apsaugos užtikrinimas“ – tai publikacija, parengta bendradarbiaujant Tarptautinei SOS vaikų kaimų organizacijai ir Europos Tarybai. Sėkmingas ankstesnis šių organizacijų bendradarbiavimas ir jo rezultatas – knygelė „Atrask savo teises!“ paskatino jas pradėti kitą ambicingą projektą ir parengti socialiniams darbuotojams skirtą vadovą apie vaikų, kuriems skirta alternatyvi globa, teises. Taip skatinamas vaiko teisėmis pagrįstas šių darbuotojų požiūris į savo darbą.

Konsultacijos vyko trijose šalyse – Albanijoje, Kroatijoje ir Estijoje, turint konkretų tikslą išklausti socialinių darbuotojų, globojamų jaunuolių, globos paslaugas teikiančių darbuotojų, auklėtojų, socialinių paslaugų teikimo vadovų, NVO vadovų, mokslininkų, UNICEF atstovų, socialinių reikalų ministerijų atstovų, vaiko teisių apsaugos kontrolierių mintis apie jų tikrąją patirtį, kasdienės socialinės rūpybos specialistų problemas ir jiems reikalingą pagalbą.

Pradiniame šios publikacijos rengimo etape dalyvavo daugiau nei 80 suinteresuotųjų subjektų, dar 25 dalyvavo ją peržiūrint. Prie šios publikacijos taip pat prisidėjo nemažai privačių asmenų ir organizacijų.

PADĖKA PRISIDĖJUSIESIEMS

■ Nuoširdžiai dėkojame autorei Ellie Keen ir projekto komandai: Ronan Mangan, Stéphanie Burel, Julia Kovalenko Djagileva, Leonard Guni, Kresimir Makvic, Alma Guma ir Kélig Puyet. Jaunimo konsultantams Gazmend Lame ir Željka Matiaë, prof. Mike Stein ir prof. June Thorburn. Albanija: Enkelejda Lopari iš „Terre des Hommes“; Gazmend Zita iš darbo inspekcijos; vaiko teisių apsaugos kontrolieriui Alket Jupri, Floriana Hima iš UNICEF. Estija: Socialinių reikalų ministerijai, Socialinės rūpybos skyriui, Teisingumo kanclerio biurui, Vaiko teisių apsaugos departamentui, Talino universitetui, Socialiniam darbo institutui, Talino miesto vaiko teisių apsaugos specialistui, Socialinės gerovės ir sveikatos apsaugos departamentui, Rūpybos skyriui, Lääne apskrities vaiko teisių apsaugos specialistui, SOS Keila jaunimo skyriaus vadovui, NVO „EAT L“, „ELNHÜ“ ir „Oma Pere“, SEB Heategevusfond ir Estijos vaikų gerovės sąjungai. Europos socialinis tinklas: socialinės rūpybos inovacijų vadovei Catherine Holland; vaikų rūpybos paslaugų direktoriui Graham Orwen; Kelno (Vokietija) vaikų rūpybos paslaugų atstovams Botkyrka Sweden ir Sandra Hagemeier, Belgijos savivaldybių viešiesiems socialinės rūpybos centrums; Škotijos vyriausybės socialinio darbo vyriausiajam patarėjui Alexis Jay; Europos socialinio tinklo tyrimų pareigūnui Alfonso Lara Montero. SOS tarptautiniai vaikų kaimai: Raluca Verweijen-Slamnescu, Magdalena Krenn, Alan Kikuchi White, Sylvie Delcroix, Barbara Sailer, Claudia Grasl, Arnoldi Wolfram Schneider, Jan Folda, Beata Kulig ir Jasna Sofovic, visiems kitiems socialinės rūpybos specialistams, vaikams ir jaunuoliams, kurie savo dalyvavimu labai prisidėjo prie publikacijos rengimo.

Publikacija „Vaiko teisių apsaugos užtikrinimas“ – tai ne tik dar vienas vadovas socialiniams darbuotojams ir socialinės rūpybos specialistams, bet ir gairių bei priemonių rinkinys, kuriame aprašomi praktinės veiklos metodai, taikytini siekiant pagerinti darbą. Rūpybos ir socialinio darbo specialistams siekiama parodyti, kad vaiko teisėmis pagrįstas jų požiūris į savo kasdienį darbą ne tik leidžia globojamam vaikui patirti geresnę globą, bet ir suteikia geresnę darbo praktiką jiems patiems. Pabrėžiama, kad vaikų, kuriems skirta alternatyvi globa, teisės turi būti viso globos proceso pagrindas ir, svarbiausia, turi būti užtikrinamos jų teisės ir gerovė, kurios laikomos šventu, neliečiamu dalyku.

Įvadas

„Kai esi gerbiamas ir tavęs išklausoma, susiformuoja draugiška atmosfera tarp mūsų ir socialinių darbuotojų.“

Alternatyvios globos paslaugas gaunantis jaunuolis, Albanija

APIE ŠĮ VADOVĄ

Šis vadovas skirtas asmenims, kurie teikia vaikams ir jaunuoliams alternatyvią globą. Vadovas turėtų padėti jums suprasti ir ginti vaikų, su kuriais dirbate, teises. Taip pat jis turėtų padėti jums atlikti savo svarbų darbą.

” Sprendimas dėl vaiko paėmimo iš šeimos turi būti priimamas kaip kraštutinė priemonė ir, kiek tai įmanoma, laikina ir trukti kuo trumpiau.“

JT gairės dėl alternatyvios vaikų globos

■ Įvairių sektorių ir šalių patirtis parodė, kad vaiko teisėmis pagrįsta alternatyvi vaikų globa teikia didesnę pasitenkinimą, kelia mažiau streso ir sukuria perspektyvesnę aplinką visiems. Taip pat pripažįstama, kad tai yra „teisingas“ požiūris – juk vaikai ir jaunuoliai turi tokias pat teises kaip suaugusieji. Jie turi teisę tikėtis, kad suaugusieji, kuriuos tenka sutikti, šias teises gerbs.

■ Žmogaus teisėmis pagrįstas požiūris į su alternatyvia vaikų globa susijusį darbą:

- ▶ teikia didesnį pasitenkinimą, nes santykiai grindžiami pasitikėjimu ir abipuse pagarba. Tai patraukliau jums ir vaikams bei jaunuoliams, su kuriais dirbate;
- ▶ kelia mažiau streso, nes lengviau nustatomos problemos ir sprendimus priima patys vykdytojai, o tai lemia didesnę tikimybę, kad jų bus laikomasi;
- ▶ yra perspektyvesnis, nes palankesnis vaikams ir jaunuoliams: juos supažindina su kai kuriais iššūkiais, su kuriais teks gyvenime susidurti vėliau, ir leidžia pasiūlyti strategijas, kurias jie gali taikyti susidūrę su šiais iššūkiais.

” Už viską dėkoju savo auklėtojai – geriausiam iš visų, kuriuos teko turėti. Ačiū už tikėjimą manimi.“

Alternatyvios globos paslaugas gaunantis jaunuolis, Kroatija

■ Šis vadovas papildo knygelę „Atrask savo teises!“, kuria vaikai ir jaunuoliai informuojami apie jų teises ir kurioje parodoma, ką tos teisės reiškia praktiškai. Rekomenduojame peržvelgti abi publikacijas ir supažindinti su jomis vaikus ir jaunuolius, su kuriais dirbate. Tai jiems parodys, kad esate nusiteikę rimtai, ir padės kurti abipusį pasitikėjimą.

IŠŠŪKIAI, SU KURIAIS SUSIDURIATE...

■ Jūsų darbas turi milžinišką reikšmę ir svarbą tiek vaikams, tiek visuomenei. Tačiau visuomenė dažnai nemato iššūkių, su kuriais susiduriate, atsakomybės, kuri gula ant jūsų pečių, ir jūsų darbo, kupino streso.

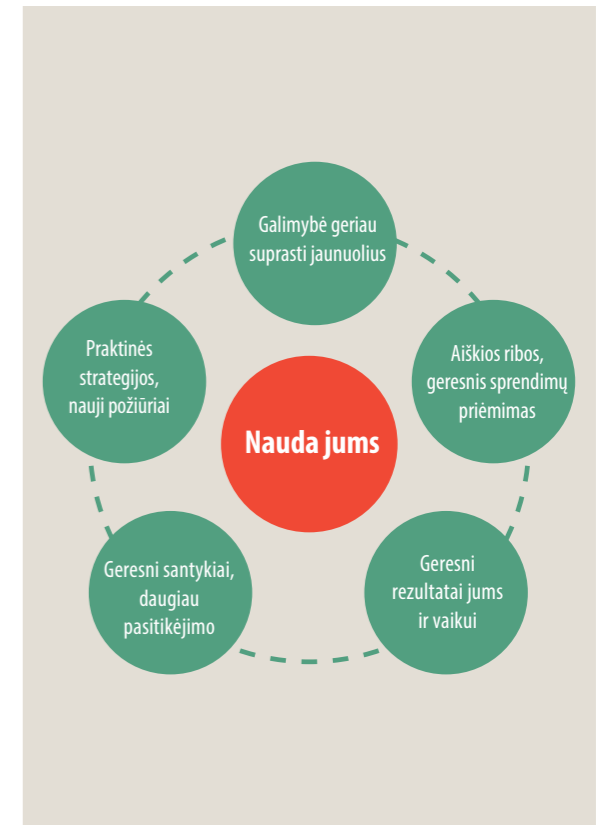
- ▶ Dažnai tenka susidurti su sudėtingu globotinių elgesiu;
- ▶ Dažnai tenka priimti sudėtingus sprendimus kilus konfliktui tarp asmenų poreikių ar teisių;
- ▶ Turite laikytis daugybės reglamentų, politikos dokumentų ir įstatymų.

■ Negana to, gali būti sunku suderinti savo administracines pareigas su tiesioginiu darbu su globotiniais ir neretai trūksta profesinio palaikymo.

KODĖL TURĖTUMĖTE PERSKAITYTI ŠĮ VADOVĄ

■ Dėl vaiko teisių apsaugos neatsiras daugiau darbo – tik leis jums kitaip pažvelgti į darbą, kurį atliekate.

■ Šio vadovo turinys turėtų suteikti jums kitokį požiūrį į darbą, kurį atliekate, ir praktinių patarimų, kuriais galėsite naudotis kasdiniame darbe. Dėl vaiko teisių apsaugos užduočių, kurias turite atlikti, ar sudėtingų iššūkių, kurių neišvengiamai pasitaiko jūsų kasdienėje praktikoje, jūsų darbų sąrašas nepailgės.

” Dirbdami kartu pasiekiamo gerų rezultatų! Mes matome savo darbo rezultatus!

Socialinis darbuotojas, Kroatija

KAIP NAUDOTIS ŠIUO VADOVU

„Valstybės vaidmuo yra per savo kompetentingas institucijas užtikrinti visų alternatyvią globą gaunančių vaikų saugumą, gerovę ir vystymąsi.“

JT gairės dėl alternatyvios vaikų globos

■ Būtų geriausia, kad šis vadovas būtų vertinamas ir skaitomas kaip visuma. Jame aprašomas bendras požiūris į darbą su vaikais ir jaunuoliais, kuriems skirta alternatyvi globa, ir turėdami bendrą viziją savo darbą suprasite geriau.

■ Tačiau atsižvelgdami į turimą laiką galite nuspręsite gilintis tik į atskirus knygelės skyrius. Galima elgtis ir taip, nes kiekvieną skyrių galima suprasti net ir išsamiai nesusipažinus su ankstesniais skyriais. Trys paskutiniai skyriai skirti trimis pagrindiniams globos proceso etapams. Visus juos galima skaityti kaip atskirus skyrius, o paryškintas sąvokas rasite kituose skyriuose.

▶ 1 skyriuje pateikiama svarbi bendrojo pobūdžio informacija apie vaiko teises: pagrindinės idėjos ir kai kurie pagrindiniai principai. Supratęs šiuos principus bus lengviau taikyti 3, 4 ir 5 skyriuose pateiktas praktines rekomendacijas.

▶ 2 skyriuje išsamiau aiškinami keturi pagrindiniai su vaiko teisėmis susiję principai: skyrius yra praktinio pobūdžio, pateikta keletas užduočių ir paprastų pavyzdžių, paaiškinančių, ką šie principai reiškia jūsų darbe. 24 puslapyje pateiktas kontrolinis sąrašas bus naudingas bet kuriame globos proceso etape.

JTVTK pagrindiniai principai

Dalyvavimas
Apsauga nuo diskriminavimo
Gyvybė, išgyvenimas, vystymasis
Geriausi vaiko interesai

BIOLOGINĖS ŠEIMOS SVARBA

■ Turėkite omenyje, kad šis vadovas taikomas nuo momento, kai priimamas sprendimas vaikui skirti globą, o jo taikymas baigiasi prieš vaikui paliekant globos sistemą. Vadove nekalbama apie prevencinį darbą prieš skiriant vaikui globą, nors 2 skyriuje pateikti principai bus aktualūs šiame etape. Atsižvelgiant į tai, kaip svarbu, kad, jei tik įmanoma, vaikas liktų šeimoje, šiame pradiniam etape vykdoma alternatyvų paieška turėtų būti išsami: nagrinėjami visi variantai ir konsultuojamasi su visais atitinkamais dalyviais, įskaitant vaiko šeimą, atitinkamus specialistus ir, žinoma, vaiką.

■ Atminkite, kad daugelis vaikų, kuriems skirta alternatyvi globa, nėra našlaičiai ir dauguma nori, kad jų tėvai, kiti giminaičiai ir artimieji neliktų nuošaly. Rūpinimasis vaiku taip pat reiškia paramą vaiko biologinei šeimai.

■ Šis vadovas jums taip pat padės atlikti užduotis, kurias pasirinkdami šią profesiją siekėte įvykdyti! Pagarba vaiko teisėms leidžia globojamam vaikui patirti geresnę globą ir pasiręngti savarankiškam gyvenimui.

■ Visame procese labai svarbus biologinės šeimos vaidmuo. Tol, kol biologinė šeima nekelia pavojaus vaiko teisių apsaugai ir netrukdo vaiko vystymuisi, su ja turi būti palaikomas nuolatinis ryšys ir konsultuojamasi priimant svarbius sprendimus.

1 skyrius

Vaiko teisės, žmogaus teisės

MŪSŲ TEISĖS

Šiame skyriuje aprašomos kai kurios pagrindinės vaiko teisių idėjos ir principai. Tai turėtų padėti jums pastebėti, kada reikia skirti daugiau dėmesio, kad šios teisės būtų gerbiamos jūsų darbe.

■ Turėkite omenyje, kad jūs taip pat turite teisių! Jūsų darbas – labai svarbus ir vertingas indėlis siekiant apsaugoti labiausiai pažeidžiamus visuomenės narius. Atliekant šį darbą jūsų teisės taip pat turi būti apsaugotos.

■ Atliekate svarbų ir atsakingą vaidmenį, siekdami apsaugoti ir padėti asmenims, turintiems specialiųjų poreikių – daugiausia dėl amžiaus ir pažeidžiamumo. Žinodami šiuos poreikius ir turėdami strategiją, kaip juos tenkinti, sulauksite pagalbos.

■ Su vaiko teisėmis susijęs naudingas klausimų sąrašas leis atkreipti dėmesį į sritis, kuriose vaikams dažniausiai reikia paramos ir apsaugos. Taip pat jis padės orientuoti savo darbą tokia linkme, kad galėtumėte pasiūlyti pagalbą neužkraudami sau papildomos naštos. Iš tikrųjų pamatysite, kad daugelis problemų, su kuriomis šiuo metu susiduriate, pasikeis, o atlygis bus puikus!

” Mes galime pasistengti padaryti viską tik saugodami vaikų orumą – visi esame lygūs ir su visais turi būti elgiamasi pagarbiai.“

Socialinis darbuotojas, Kroatija

„Nėra šventesnio tikėjimo nei tas, kurį pasaulis jaučia vaikams. Nėra svarbesnės pareigos kaip užtikrinti, kad jų teisės būtų gerbiamos, kad jų gerovė būtų apsaugota, kad jų gyvenime nebūtų baimės ir stygiaus ir kad jie užaugtų taikoje.“

Kofi Annan, buvęs JT generalinis sekretorius

**Žmogaus teises garantuoja valstybė.
Jomis suteikiama apsauga visiems.**

**Vaiko teisėmis suteikiama
ypatinga apsauga ir parama
visiems asmenims iki 18 metų amžiaus..**

**Valstybė ir tie, kurie yra atsakingi už vaikus
(įskaitant globos darbuotojams),
privalo rūpintis vaiko teisių apsauga.**

„Atsižvelgiant į vaiko fizinį ir psichinį nesubrendimą reikia ypatingos apsaugos ir priežiūros, įskaitant atitinkamą teisinę apsaugą, tiek iki gimimo, tiek ir po jo.“

JT vaiko teisių deklaracija

DAŽNAI UŽDUODAMI KLAUSIMAI

KAS YRA VAIKO TEISĖS?

■ Vaiko teisės priklauso visiems iki 18 metų amžiaus asmenims. Vaiko teisės apsaugo vaikus ir jaunuolius: jie turi būti traktuojami ir gerbiami kaip žmonės, jiems turi būti garantuojamos visos žmogaus teisės. Tačiau vaiko teisėmis taip pat pripažįstamas vaikų pažeidžiamumas dėl amžiaus ir nesubrendimo. Kadangi vaikams būtina ypatinga apsauga ir priežiūra, jiems turi būti skiriamas ypatingas dėmesys.

■ Vaiko teisės apima teisę, kad su jais būtų elgiamasi oriai, pagarbiai, nediskriminuojant; teisę, kad būtų patenkinti jų pagrindiniai poreikiai – maisto, saugumo, sveikatos priežiūros, švietimo; teisę atlikti aktyvų vaidmenį visuomenės gyvenime. Šios teisės yra nustatytos JT vaiko teisių konvencijoje (toliau – JTVTK), kurią pasirašė visos Europos šalys ir beveik visos pasaulio šalys.

KODĖL VAIKO TEISĖS YPATINGOS?

■ Vaikai neturi ypatingų teisių! Jie turi tas pačias žmogaus teises kaip ir kiekvienas kitas žmogus, įskaitant jus. Tačiau vaikams, kaip ir kai kurioms kitoms žmonių grupėms, būtinas ypatingas dėmesys dėl jų amžiaus ir pažeidžiamumo. Vaikai – tai grupė, kuriai dažnai sunku pasinaudoti visomis savo teisėmis.

„Vaikai – tai ne maži žmonės, turintys mažas teises, mažus jausmus ir mažą žmogaus orumą. Jie yra pažeidžiami žmonės, turintys visas teises, kurioms reikia daugiau, o ne mažiau apsaugos (nei suaugusiųjų teisėms).“

Maud de Boer-Buquicchio, buvusi Europos Tarybos generalinio sekretoriaus pavaduotoja (2002–2012)

O KAIP VAIKAI, KURIEMS SKIRTA ALTERNATYVI GLOBA?

■ Jei vaikams būtina ypatinga apsauga ir parama, tuomet tai ypač taikytina vaikams, kurie yra paimti iš savo šeimos aplinkos. Įrodyta, kad sunkumai, susiję su paėmimu iš šeimos aplinkos neretai net esant geriausiems ketinimams, daro poveikį jauniems žmonėms visą jų gyvenimą.

„Visi žmonės gimsta laisvi ir lygūs savo orumu ir teisėmis.“

Visuotinė žmogaus teisių deklaracija

■ Privalu patenkinti vaikų pagrindinius poreikius. Jiems niekada neturi trūkti maisto, vandens, sveikatos priežiūros, švietimo ir t. t.

KAS YRA ŽMOGAUS TEISĖS?

■ Žmogaus teisės galioja visiems pasaulio žmonėms dėl paprastos priežasties – dėl to, kad jie yra žmonės. Jums taip pat galioja žmogaus teisės ir svarbu, kad jos nebūtų pažeistos.

■ Žmogaus teisės neužtikrina idealaus pragyvenimo lygio, bet nustato pagrindinius minimalius reikalavimus, kuriais grindžiama valstybių politika ir praktika. Šie reikalavimai gali būti susiję su draudimais, pvz., draudžiamas nežmoniškas ir žeminamas elgesys su žmonėmis, arba su tuo, kas yra privaloma, pvz., turi būti užtikrinamas visų vaikų švietimas ir pagrindinės sveikatos priežiūros paslaugos.

KOKIOS YRA PAREIGOS?

■ Žmogaus teisės ir vaiko teisės apima tam tikrus pagrindinius minimalius reikalavimus, už kuriuos atsakomybė tenka valstybei ir jos atstovams. Šie minimalūs reikalavimai turi būti įgyvendinami nepriklausomai nuo to, kaip asmuo elgiasi.

■ Pavyzdžiui:

- ▶ Niekam neturėtų trūkti maisto ir vandens dėl to, kad jie elgiasi netinkamai.
- ▶ Niekas negali būti mušamas arba įžeidinėjamas, net jei taip elgėsi su kitais.

Žmogaus teisių ir vaiko teisių niekada negalima visiškai atimti. Jos apsaugo mūsų, kaip žmonių, pagrindinius poreikius. Tačiau kartais teisės gali būti apribotos, galbūt siekiant apsaugoti kitus arba visuomenę kaip visumą, o kartais siekiant apsaugoti asmenį nuo jo paties.

Pavyzdžiui:

- ▶ Vaiko laisvė gali būti ribojama tik jei yra tikimybė, kad vaikas, kuriam bus suteikta veikimo laisvė, gali kelti sau pavojų.
- ▶ Vaiko žodžio laisvė gali būti apribojama, jei jis sako dalykus, kurie gali žėisti kitus.

■ Turime nepamiršti pagrindinės taisyklės, kad teisės turėtų būti ribojamos tik jei tai būtina!

KAIP SUDERINTI VAIKO TEISĖS IR NACIONALINĖS TEISĖS AKTUS IR POLITIKĄ?

■ Sveikatos priežiūros ir socialinės rūpybos specialistai turi laikytis daugybės nacionalinių gairių, politikos reikalavimų ir įstatymų. Kadangi jūsų valstybė pasirašė JTVTK, tarp politikos reikalavimų, įstatymų ir vaiko teisių negali būti prieštaravimų. Vaiko teisės daugiau laikytinos „principais“, elgesio pagrindu, turinčiu įtakos įsipareigojimų vykdymo būdai. Šie principai aprašomi vadovo 2 skyriuje.

■ Daugelis mūsų žmogaus teisių gali būti ribojamos siekiant apsaugoti kitų asmenų teises arba visuomenės poreikius.

■ Vadovavimasis vaiko teisėmis savo veikloje reiškia, kad nacionalinė politika ir įstatymai vertinami iš vaiko teisių perspektyvos.

VAIKO TEISIŲ KONVENCIJA

JTVTK yra svarbiausias tarptautinis dokumentas, kuriame apibrėžtos vaiko teisės. Šios teisės garantuojamos visiems vaikams, įskaitant vaikus, kuriems skirta alternatyvi globa. Žr. toliau pateiktą trumpą santrauką.

KOKIAS TEISES TURI VAIKAI?

Teisė gyventi

Apima pagrindinius gyvenimo poreikius – teisę į gyvenimą, maistą, sveikatos priežiūrą, tinkamą pragyvenimo lygį ir teisę į prieglobstį.

Teisė į vystymąsi

informacijos, religijos laisvę ir teisę dalyvauti kultūrinėje veikloje.

Teisė į apsaugą

Ši teisė leidžia apsaugoti vaiką nuo nesaugaus elgesio, smurtavimo, piktnaudžiavimo, smurto, karo arba viso kito, dėl ko jam grėstų pavojus.

Teisė dalyvauti

Ši teisė leidžia vaikams suteikti balsą priimant su jais ir jų bendruomene susijusius sprendimus. Vaikų nuomonė turi būti išklausyta ir į ją atsižvelgta. Jie turėtų turėti galimybę kartu su kitais laisvai reikšti savo nuomonę.

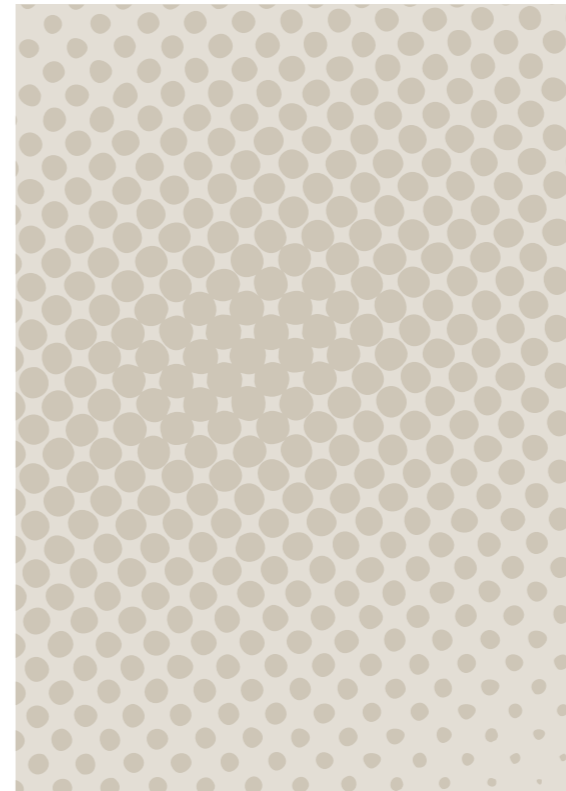
Kiti tarptautiniai dokumentai

■ Jungtinės Tautos, Europos Taryba ir daugelis nevyriausybinų organizacijų pripažino, kad būtina nustatyti specialius standartus, skirtus alternatyvią globą gaunantiems vaikams arba vaikams, kuriems tokia globa planuojama. Šiuose standartuose būtų pripažintas poreikis tokius jaunuolius apsaugoti ir remti.

■ Papildomą pagrindinę informaciją ir nuorodas į standartus rasite vadovo prieduose. Taip pat rasite naudingos informacijos, susijusios su bendru informuotumu apie vaiko teises didinimu, ir kampanijų, specialiai skirtų svarbiems klausimams, pvz., seksualinės prievartos ir fizinių bausmių vaikams sustabdymui, medžiagą.

Gairės dėl alternatyvios vaikų globos

Un marco de Naciones Unidas

2 skyrius

Pagrindiniai jūsų darbo principai

Kiekviename JTVTK straipsnyje minimi keturi pagrindiniai principai – paprastas būdas integruoti vaiko teises savo darbe. Naudodami 24 puslapyje pateiktą kontrolinį sąrašą, patikrinkite, ar jūsų sprendimai arba veiksmai rodo, kad gerbiate vaikų ir jaunuolių, su kuriais dirbate, teises.

■ Toliau visi keturi principai paaiškinami išsamiau.

1 principas. DALYVAVIMAS

Dalyvavimo (bendrininkavimo) principas yra svarbus siekiant suprasti vaiko teises. Juo reikėtų vadovautis, kad kiekviena teisė būtų apsaugota ir gerbiama. Ši idėja aiškiai suformuluota JTVTK 12 straipsnio 1 dalyje.

”Visos konvencijoje išvardytos vaiko teisės yra susijusios su žmogaus orumu ir harmoningu kiekvieno vaiko vystymusi.”

UNICEF

Vaikų dalyvavimas priimant su jais susijusius sprendimus yra pagrindinis JTVTK principas. Vaikai yra visaverčiai žmonės ir su jais visada turėtų būti tariamasi, jų išklausiama ir atsižvelgiama į jų nuomonę.

VAIKO TEISIŲ KONVENCIJA

■ **Konvencijos 12.1 straipsnis** teigia, kad valstybės dalyvės garantuoja vaikui, sugebančiam suformuluoti savo pažiūras, teisę laisvai jas reikšti visais jį liečiančiais klausimais; be to, vaiko pažiūroms, atsižvelgiant į jo amžių ir brandumą, skiriama daug dėmesio.

Tikrasis dalyvavimas

Lengva teirautis vaiko nuomonės realios reikšmės neturinčiu būdu – kai teiraujamės nuomonės, tačiau į ją neatsižvelgiame! Tikrasis vaiko dalyvavimas šiek tiek sudėtingesnis ir reikia, kad abi šalys – suaugusieji ir vaikai – tikėtų viena kita ir pačiu procesu.

Visas šis procesas reikalauja laiko ir kantrybės. Vaikas turi jausti, kad domitės jo nuomone ir, kad remdamiesi jo nuomone, norite rasti sprendimą. Viena vertus reikia tikėti, kad vaiko nuomonė yra svarbi ir kad tai gali visiems duoti geresnių rezultatų. Bendravimas tarp jūsų ir vaiko turi būti efektyvus, sąžiningas ir konstruktyvus. Svarbu kurti pasitikėjimu grindžiamus santykius. Nepasiduokite susidūrę su sunkumais! Kuo daugiau įtrauksite globojamus vaikus ir jaunuolius į sprendimų priėmimo procesą, tuo didesnio atlygio sulauks visi.

Informavimas

Vaikams ir jaunuoliams turi būti pateikta visa informacija, reikalinga, kad jie galėtų dalyvauti priimant su jais susijusius sprendimus. Todėl reikia užtikrinti, kad informacija būtų prieinama visiems vaikams tokia kalba, kuri nebūtų pernelyg sudėtinga ir būtų atsižvelgta į skirtingus jų poreikius (pvz., informacijos pateikimas lengvai skaitoma ir suprantama kalba arba kitomis kalbomis).

Aptarimas

Vaikams reikia laiko ir erdvės apmąstyti ir aptarti tam tikrus dalykus. Mažiesiems vaikams arba tiems, kurie negali visapusiškai dalyvauti ir diskutuoti, gali tekti supaprastinti procesą.

Klausymas

Jūs ir jie turi mokėti įsiklausyti! Jiems reikėtų padėti įsiklausyti į vienas kitą, o jūs privalote išklausyti visas su procesu susijusias jų mintis.

Aptarimas

Suaugusiesiems priimant galutinį sprendimą, būtina deramai atsižvelgti į jaunuolių mintis ir pageidavimus. Tai, kad mintį pasiūlo jaunuolis, yra labai svarbus ir kartais gal net svarbesnis dalykas nei tai, ar jūs sutinkate su jo nuomone, ar nesutinkate.

Grįžtamasis ryšys

Šis aspektas ypač svarbus, kai galutinį sprendimą priima suaugusieji. Jaunuoliams reikia paaiškinti, kaip buvo atsižvelgta į jų mintis ir norus arba kodėl jie buvo nepriimtini.

ATMINKITE!

- ▶ Vaikai turi teisę reikšti savo nuomonę visais su jais susijusiais klausimais.
- ▶ Vaikai turi šią teisę, kai tik sugeba formuluoti savo pažiūras ir jas koku nors būdu išreikšti.

Ši teisė reiškia, kad suaugusieji privalo įsiklausyti į vaikus ir jaunuolius: privalome atsižvelgti į jų nuomonę.

- ▶ Nebūtinai turite daryti taip, kaip pageidauja vaikas. Tai priklauso nuo vaiko amžiaus ir brandos, taip pat nuo atitinkamo sprendimo. Tačiau reikės vaikui paaiškinti, kodėl konkrečiu atveju nusprendėte nesivadovauti jo nuomone.

Vaikams galima suteikti galių, kad jie gebėtų išsakyti savo nuomonę. Jie turėtų suprasti, kad jų nuomonė, kad ir kokia ji būtų, yra vertinama.

„Jeigu tik manęs būtų išklausę, bet ne atsakę, kad negaliu eiti į futbolo aikštę, jausčiau jiems didesnę pagarbą ir dėkingumą.“

Alternatyvios globos paslaugas gaunantis jaunuolis, Albanija

„Manęs niekada neklausė ir nedavė žodžio, todėl mečiau mokyklą, nors norėjau ten likti.“

Alternatyvios globos paslaugas gaunantis jaunuolis, Kroatija

„Neturėjau su kuo pasitarti, papasakoti apie savo emocijas, jausmus ir baimes, niekas nereagavo į tai, kad nesutinkau su sprendimais.“

Alternatyvios globos paslaugas gaunantis jaunuolis, Kroatija

■ Pagalvokite apie tai, kaip jūs jaustumėtės tokiose situacijose. Kaip tai paveiktų jūsų požiūrį į jus supančius suaugusiuosius?

2 principas. APSAUGA NUO DISKRIMINAVIMO

Nediskriminavimo, arba lygybės, principas turi du svarbius aspektus siekiant užtikrinti, kad vaikai, jei įmanoma, galėtų realizuoti vienodas teises, galimybes ir privilegijas.

■ Nereikšmingos savybės niekada neturėtų būti priežastis su vaiku elgtis kitaip nei su kitais. Pavyzdžiui, vaiko lytis, lytinė orientacija ar etninė tapatybė neturėtų būti kitokio elgesio su vaiku pagrindas, nebent viena iš šių savybių yra susijusi su konkrečiu sprendimu. Mergaitė neturėtų būti pašalinta iš metalo apdirbimo užsiėmimų vien dėl to, kad ji yra mergaitė; vaikas, turintis mokymosi sutrikimų, neturėtų būti pašalintas iš sporto veiklos. Nė viena iš šių asmens savybių nėra susijusi su atitinkama veikla.

■ Kartais dėl vaiko poreikių arba gebėjimų gali tekti su vaiku elgtis kitaip nei su kitais, kad vaikas galėtų pasinaudoti tokiomis pat galimybėmis kaip ir kiti vaikai. Tokiais atvejais nediskriminavimas reiškia, kad į šias savybes atsižvelgiama palaikant vaiką kitais būdais. Vaikams su negalia gali prireikti fizinės pagalbos, pagalbos skaitant ar suprantant. Pabėgėlių ir migrantų vaikams gali prireikti padėti suprasti kalbą; įvairių religinių įsitikinimų, seksualinės orientacijos ar skirtingų kultūrų vaikams gali prireikti specialių apsaugos priemonių, kad jie galėtų įgyvendinti savo pagrindines minimalias teises

■ Apskritai kalbant, jei vaikų gyvenimo aplinkybės yra panašios, su jais turi būti elgiamasi vienodai, o jei aplinkybės skiriasi, skirsis ir elgesys. Nespręskite apie tai, ką vaikas gali ir ko negali dėl tam tikrų jam būdingų savybių, kurios jūsų manymu yra svarbios. Tam, kad išvengtumėte vaiko atskirties dėl jam būdingų savybių, atsižvelkite į konkrečią situaciją. Atskirtis dėl diskriminacijos ir stigmatizavimo neleis jiems pasinaudoti savo teisėmis kartu su kitais vaikais.

3 principas. TEISĖ Į GYVYBĘ, IŠLIKIMĄ IR VYSTYMĄSI

■ Vaikai turi teisę į gyvenimą ir teisę fiziškai ir protiškaisti vystytis. Jie turi būti apsaugoti nuo išorinių grėsmių ir pavojų, pavyzdžiui, nuo smurto, nepriklausius ir ligų. Jie turėtų gauti visa, kas būtina sveikam vystymuisi ir gerai savijautai.

■ Negalima nuspręsti vaikui neteikti paslaugos, kurią gauna kiti vaikai, vien dėl tam tikrų jo savybių, kurios nesusijusios su šiuo sprendimu.

” Vienas vaikas neklausė .
Jam visą dieną nedavė valgyti – buvo pažeista jo teisė gauti maisto.”

Alternatyvios globos paslaugas gaunantis jaunuolis, Albanija.

4 principas. GERIAUSI VAIKO INTERESAI

■ Visuose su vaikais susijusiuose sprendimuose būtina atsižvelgti į tai, kas geriausia vaiko interesams, ir rinktis, kas geriausia vaiko saugumui, gerovei ir vystymuisi.

■ Žinoma, labai svarbi paties vaiko nuomonė apie tai, kas yra „geriausia“ jam.

▶ Asmenims, besirūpinantiems vaiko gerove, gali prireikti vaiko pagalbos siekiant suprasti, kodėl siūlomas sprendimas nėra tai, ko vaikas nori.

▶ Socialinės rūpybos specialistai gali bandyti paaiškinti vaikui arba su juo bendrauti kitais būdais, kad būtų galima pasiekti bendrą sprendimą.

▶ Jei atrodo, kad vaikas nesuvokia, kas yra geriausia jo interesams, gali būti jų nepaisoma, ypač jei tai susiję su vaiko saugumo problema.

▶ Mažų mažiausiai vaikas turi jausti, kad buvo išklaustytas ir jo nuomonė vertinama rimtai.

” Imantis bet kokių vaiką liečiančių veiksmų, (...) svarbiausia – vaiko interesai.”

JTVTK, 3 straipsnis

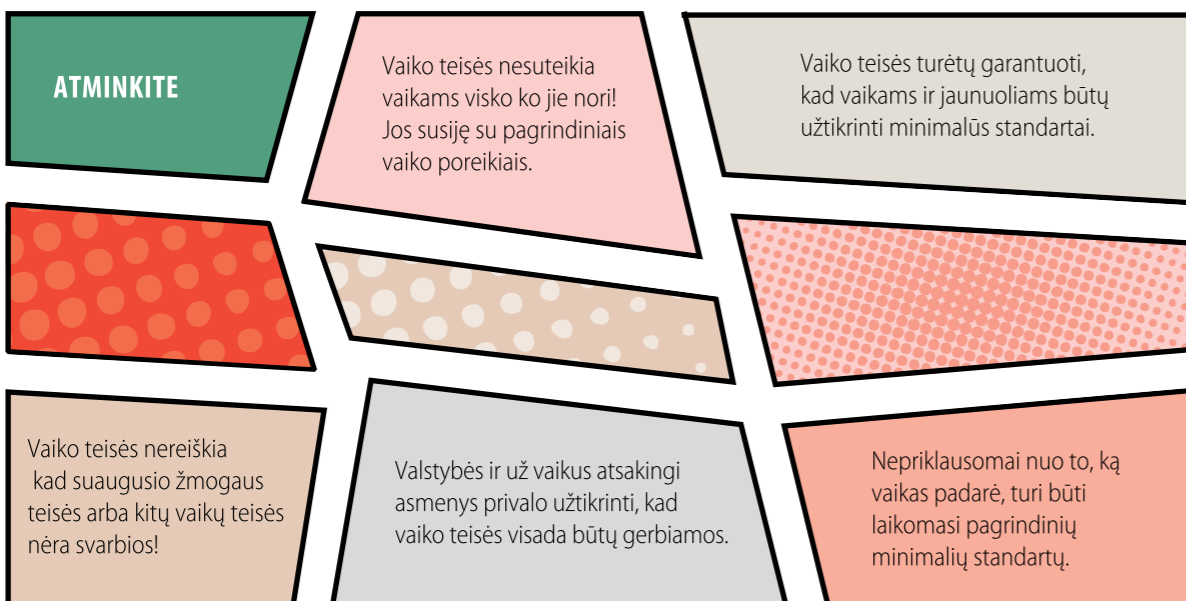
Atminkite!

■ Negalima įvertinti geriausių vaiko interesų neatsižvelgiant į jo nuomonę!

■ Gali nesate tos pačios nuomonės: ginčykite savo nuomonę. Pasitikrinkite, ar vaikai supranta, kad gali reikėti imtis visai kitų veiksmų.

Pagrindiniai principai: trumpas kontrolinis sprendimų ir veiksmų sąrašas

1 principas. Dalyvavimas	
Ar išsiaiškinote, ko vaikas nori ir atsižvelgėte į jo nuomonę ir norus?	Tai daryti būtina!
2 principas. Apsauga nuo diskriminavimo	
Ar sprendėte apie vaiką pagal tokius nesusijusius dalykus kaip, pavyzdžiui, vaiko lytis, religiniai įsitikinimai, etninė kilmė ir t. t.?	To daryti negalima!
Ar atsižvelgėte į kokius nors konkrečius vaiko poreikius remdamiesi vaiko lytimi, religiniais įsitikinimais, etnine kilme ir t. t.?	Tai daryti būtina!
3 principas. Teisė į gyvybę, išlikimą, vystymąsi	
Ar jūsų veiksmai gali kelti grėsmę vaiko gyvybei, išlikimui ir vystymuisi?	To daryti negalima!
Jei nesiimsite veiksmų, ar vaiko gyvybei, išlikimui ir vystymuisi kils pavojus?	To daryti negalima!
4 principas. Geriausi vaiko interesai	
Ar galutinis sprendimas priimtas vadovaujantis geriausiais vaiko interesais?	Tai daryti būtina!
Jei vaikas nesutinka su jūsų nuomone, ar bandėte aiškinti, kodėl tam tikras veiksmas reikalingas?	Tai daryti būtina!

3 skyrius

Iš namų į globą

Keturių etapų globos skyrimo procesas

- **Prieš skiriant globą, vaikas pereina sudėtingą keturių etapų procesą:**
 - ▶ Sprendimų priėmimas: sprendžiama, ar suteikti vaikui alternatyvią globą.
 - ▶ Atrankos procesas: nustatomas tinkamas globos variantas.
 - ▶ Psichologinis (emocinis) perėjimas: pasiruošimas perkėlimui iš biologinės šeimos į alternatyvią globą.
 - ▶ Planavimo procesas: individualaus globos plano parengimas.
 - **Svarbiausia – įsitikinti, ar vaikas žino, kas vyksta kiekviename etape, ir turi realią galimybę daryti įtaką tam, kas vyks toliau.**
 - **Mažų mažiausiai patikrinkite, ar buvo tariamasi su vaiku toliau pateiktais klausimais. Tai priklausys nuo vaiko amžiaus ir brandos.**
- ” [Vaikai turi] teisę būti įkurdinam siekiant patenkinti poreikius, kurie atlikus įvairiapusį vertinimą, buvo pripažinti būtiniais, ir teisę į įkurdinimo nuolatinį tikrinimą; atliekant tokius patikrinimus ieškoma alternatyvų būdų ir atsižvelgiama į vaiko nuomonę.“
- Europos Tarybos Ministrų komiteto Rekomendacija REC(2005)5 valstybėms narėms dėl globos įstaigose gyvenančių vaikų teisių.

NETIKRUMO LAIKOTARPIS

- Laikotarpiu iki vaiko perkėlimo į alternatyvią globą jam gali kilti daug klausimų, rūpesčių ir abejonių. Sudėtingi sprendimai, kuriuos reikia priimti šiuo metu, turės didelę įtaką tolesniam vaiko vystymuisi.
- Šiame skyriuje nagrinėjami kai kurie svarbūs įgūdžiai ir būdai, kuriais galite pasinaudoti, kad vaiko teisės būtų gerbiamos per visą procesą ir vėliau.
- Pamatysite, kad šie įgūdžiai ir būdai jums padės, nes žmonėms priimtinesni sprendimai, kuriuos priimant dalyvauja jie patys. Dėl to kils mažiau problemų, kai vaikui ir jaunuoliui bus suteikta globa.

Įsitikinkite, ar:

- ▶ vaiką ir kitus šeimos narius įtraukiate į visą procesą, t. y. suteikiate jiems tinkamą informaciją suprantama kalba ir duodate laiko apsispręsti;
- ▶ įsiklausote į jų klausimus ir problemas, kurias jie gali laisvai išsakyti;
- ▶ priimdami galutinį sprendimą atsižvelgiate į jų pageidavimus ir poreikius;
- ▶ informuojate juos apie tai, kas vyksta ir kodėl.

Atminkite!

- Informuokite apie tai, ką ketinate daryti ir kaip dažnai bendrausite su vaiku ir šeimos nariais. Niekada nežadėkite to, ko neįmanoma ištesėti!

1 etapas. SPRENDIMAS SUTEIKTI GLOBĄ

„Valstybės dalyvės užtikrina, kad vaikas nebūtų išskirtas su savo tėvais prieš jų norą, išskyrus tuos atvejus, kai kompetentingi organai [...] atitinkama tvarka nustato, kad toks atskyrimas yra būtinas vaiko interesams.“

JTVTK, 9 straipsnis

- Alternatyvios priežiūros suteikimas vaikui yra sprendimas, kuris neturėtų būti priimamas labai paprastai. Jei yra kitų būdų pagelbėti vaikui jo biologinės šeimos aplinkoje, reikėtų juos ir taikyti tiek laiko, kiek vaiką tai tenkina, atsižvelgiant į jo geriausias interesus.

„[Sprendimas] turėtų būti pagrįstas griežtu įvertinimu, planavimu ir peržiūra, pasitelkiant struktūras ir mechanizmus. Sprendimą kiekvienu konkrečiu atveju įgyvendina tinkamos kvalifikacijos daugiadisciplinės komandos specialistai, kiek tai įmanoma.“

JT gairės dėl alternatyvios vaikų globos, 56 gairė

„Vaikas atiduodamas globoti tik išimtiniais atvejais siekiant užtikrinti svarbiausius vaiko interesus ir kuo greitesnę jo socialinę integraciją ar reintegraciją; globoti atiduotam vaikui turi būti užtikrinta galimybė visapusiškai naudotis pagrindinėmis vaiko teisėmis.“

Europos Tarybos Rekomendacija REC(2005)5 Ministrų komiteto valstybėms narėms dėl vaikų teisių, gyvenantys globos įstaigais.

- Nereikia manyti, kad žinote atsakymus net neišnagrinėję kitų galimybių! Vaiko paėmimas iš šeimos yra labai rimtas sprendimas.
- ▶ Jei būtina alternatyvi globa, padarykite viską, kad paaiškintumėte vaikui, kodėl tai būtina.
- ▶ Nuraminkite vaiką, kad trikdžių būtų kuo mažiau.
- ▶ Padarykite viską, kas užtikrintų vaiko gerovę ir saugumą.

2 etapas. TINKAMA GLOBOS APLINKA

- ▶ Jei sprendimas suteikti alternatyvią globą tikrai atitinka geriausius vaiko interesus ir yra vienintelis būdas užtikrinti jo gerovę ir vystymąsi, jums reikės išnagrinėti geriausius variantus, kaip atiduoti vaiką ir jo brolis ar seseris globoti. Šiame etape pasitelkiami kiti suinteresuotieji asmenys – svarbu įsitikinti, kad nauja globos aplinka vaikui tinka ir yra geriausias įmanomas pasirinkimas, atitinkantis pagrindinius vaiko poreikius.
- ▶ Vaikas ir kiti šeimos nariai turėtų būti informuojami apie procesą ir visus galimus pasirinkimo variantus. Turi būti atsižvelgiama į jų nuomonę ir pageidavimus.

” Vertinimas atliekamas skubiai, išsamiai ir kruopščiai. Jame turėtų būti atkreiptas dėmesys į vaiko saugumą ir gerovę, ilgalaikę globą ir vystymąsi, ir jis turėtų apimti vaiko asmenines ir vystymosi savybes, etninę, kultūrinę, kalbinę ir religinę kilmę, šeimos ir socialinę aplinką, sveikatos istoriją ir specialius poreikius.”

JT gairės dėl alternatyvios vaikų globos, 57 gairė

- Pateikite vaikui knygelės „Atrask savo teises!“ 18 puslapyje esantį šabloną, kad pagalvotų apie tai, kas jam svarbu.
- Informuokite, aptarkite, klausykite, apsvastykite, reaguokite.
- 31 puslapyje pateiktas kontrolinis sąrašas bus naudingas siekiant sužinoti, kas vaikui svarbiausia.
- Naudokite kontrolinį sąrašą – kaip orientyrą, bet ne kaip sėkmės garantiją.

” Kai mus išsiuntė į jaunimo namus, nebuvo atsižvelgta į mūsų nuomonę, į kuriuos namus siųsti. Jie nemanė, kad broliai ir seserys turi likti kartu.”

Alternatyvios globos paslaugas gaunantis jaunuolis, Kroatija

POKALBIS SU VAIKAIS IR JAUNUOLIAIS

- Vaiko nuomonės išklausymas ir dalyvavimas pasirenkant globos aplinką yra labai svarbus. Vaikas turi būti patenkintas galutiniu sprendimu ir žinoti, kad buvo aptarti jam didžiausią nerimą keliantys dalykai ar jo pageidavimai. Vaikai bent jau turi suprasti sprendimų priimamų jų vardu priežastis.
- Vaiko įtraukimas į procesą reiškia kalbėjimą su juo, o geras pokalbis – tai geras klausymasis.
 - ▶ Galima kalbėtis su vaikais ir manyti, kad išklausėme jų nuomonę, tačiau tikrasis bendravimas reikalauja daugiau pastangų. Turime pažinti vaiką ir pelnyti jo pasitikėjimą.
 - ▶ Dažnai tai reiškia kalbėjimą apie dalykus, apie kuriuos vaikas nori kalbėti pirmiausia, net jei atrodo, kad tai nėra svarbiausia pačiam procesui. Kartais gali tekti keisti kalbą, pasidalyti su vaiku savo patirtimi, emocijomis, mintimis ar prisiminimais.

■ Tikrasis vaikų ir jaunuolių dalyvavimas reikalauja nuoširdaus bendravimo.

■ Bendravimas – tai...

- ▶ kai vaikas supranta, ką norite pasakyti arba paklausti;
 - ▶ kai vaikas pasiruošęs sąžiningai atsakyti į jūsų klausimus – ir patikėti jums savo atsakymus;
 - ▶ kai esate pasiruošę klausytis vaiko atsakymų ir juos rimtai priimti;
 - ▶ kai vaikas tiki, kad tikrai norite žinoti, ką jis galvoja.
- Atminkite, jog planuodamas vaikui tinkamą globos aplinką specialistas visada turėtų bandyti užtikrinti, kad globa būtų nuolatinė. Dažni globos aplinkos pokyčiai žalingi vaiko vystymuisi ir gebėjimui kurti ilgalaikius ir prasmingus santykius su globėjais.

” Be reikalo nedelsiant, vaikui turi būti užtikrintas pastovumas per jo reintegraciją į savo šeimos branduolį ar artimųjų šeimą arba, jei tai neįmanoma, alternatyvią stabilią šeimos aplinką arba [...] stabilią ir tinkamą globos instituciją.”

JT gairės dėl alternatyvios vaikų globos, 59 gairė

Pažvelkite į toliau pateiktus teiginius.
Ar toks „bendravimas“ jums pažįstamas?

Yra būdų pakeisti bendravimą, kad vaikas žinotų, jog jums rūpi jo atsakymai. Labai svarbu parodyti vaikui, kad jums rūpi, ką jis mano, ir kad norite padėti.

Suformuluokite klausimus kitaip! Gal labiau tiktų bendrauti kita kalba – vartokite kitus žodžius, piešinius ir pasakojimus. Jei vaikas nenori atsakyti, skirkite laiko pasitikėjimui įgyti, kalbėkite apie save, papasakokite jam, kaip jūs reaguojate, kai kyla problema.

KONTROLINIS SĄRAŠAS. KAIP RASTI GERIAUSIĄ APLINKĄ VAIKUI

Paklauskite vaiko:

- ▶ ar jis turi konkrečių pageidavimų ar poreikių;
- ▶ dėl ko jis labiausiai nerimauja, kai bus perduotas globai;
- ▶ ar jam svarbu pasilikti toje pačioje gyvenamojoje vietovėje arba mokykloje;
- ▶ jei yra seserų ar brolių, ar jie turėtų gyventi kartu, kokie jų pageidavimai;
- ▶ ko nori kiti šeimos nariai ir kaip jie gali padėti?

Paklauskite savęs:

- ▶ su kuo dar kalbėjote;
- ▶ ar esate įsitikinę, kad vaikas jus suprato;
- ▶ ar esate įsitikinę, kad vaikas jums pasakė, kas jam yra svarbu (pasakykite vaikui, jog padarysite viską, kad būtų atsižvelgta į jo pageidavimus);
- ▶ kas geriausia vaiko interesams, ar vaikas sutinka su jūsų vertinimu, ar galite nuodugniai aptarti nesusipratimus?

3 etapas. VAIKO PERKĖLIMO PALENGVINIMAS

„Vaiko perkėlimas į alternatyvią globą turėtų būti vykdomas labai atsargiai ir vaikams palankiu būdu, ypač pasitelkiant specialiai parengtus neuniformuotus darbuotojus.“

JT gairės dėl alternatyvios vaikų globos, 79 gairė

KELI IŠMINTINGI SOCIALINIŲ DARBUOTOJŲ IŠ KROATIJOS ŽODŽIAI:

„Yra labai mažai vaikų, kurie nemoka bendrauti: jie paprastai gerai reaguoja į gerą elgesį ir gerus santykius. Jie nori bendrauti ir kurti santykius, grįstus pasitikėjimu.“

„Net jei jau žinote, kokį sprendimą teks priimti, vis dėlto svarbu paklausti, kad įgytumėte pasitikėjimą. Privalote kurti emocinį stabilumą.“

„ Jei norime, kad vaikai būtų mūsų pusėje, turime ta linkme dirbti: būti patikimi.“

■ Kai sprendimas perkelti vaiką jau priimtas, prasidės sunkus pereinamasis laikotarpis: vaikui beveik neabejotinai kils daug klausimų, abejonių ir nerimo. Jis gali nesutikti su jūsų priimtu galutiniu sprendimu.

▶ Labai naudinga sukurti gerus santykius su vaiku. Jei jis jaučia, kad esate atviri su juo, ir tiki, kad jums galima pasitikėti, labiau tikėtina, kad atvira kalbės su jums.

▶ Kai viską išsiaiškinsite, pasakykite ir vaikui, ko tikėtis. Jei dar niekas nenuspręsta, apie tai informuokite vaiką ir paaiškinkite, kada apytikriai sprendimai bus priimti.

▶ Labai svarbu, kad vaikas žinotų, ko iš jūsų tikėtis, ypač kalbant apie būsimą bendravimą.

▶ Skatinkite vaiką išreikšti didelius norus ar išsakyti susirūpinimą: tegul žino, kad niekada ne vėlu į šiuos dalykus atsizvelgti priimant sprendimą!

▶ Užtikrinkite vaiką, kad palaikysite ryšį net jei jį perkels toli nuo jo gyvenamosios vietovės. Įsitikinkite, kad jis žino, kaip su jums susisiekti, ir paraginkite jį tai daryti, kada panorės.

▶ Sudarykite sąrašą dalykų, kuriuos reikia su vaiku aptarti, ir pagalvokite apie įvairias istorijas, kurias papasakotumėte, arba metodus, kuriuos taikytumėte, jei būtų sunku palaikyti ryšį.

PASITIKĖJIMO ĮGIJIMAS

■ Vaikui gali būti sudėtinga atsiverti nepažįstamam žmogui, o jums – sunku kurti pasitikėjimą, kurio reikia norint, kad vaikas pradėtų išsakyti savo tikrus norus, jausmus ir poreikius. Jums gali tekti išbandyti įvairius metodus ir stebėti, į kuriuos vaikas reaguoja geriausiai.

■ Pasitikėjimas – tai vaiko privatumo saugojimas. Jei vaikas jums papasakoja ką nors privataus, apie ką manote turintys pasikalbėti su kitais specialistais, paaiškinkite tai vaikui ir patikinkite jį, kad apie tai žinos tik tie, kam priklauso žinoti.

„ [Vaikas ir jaunuolis turi] teisę į privatumą, įskaitant galimybę bendrauti su asmeniu, kuriuo vaikas pasitiki, ir kompetentinga institucija, kuri konfidencialiai konsultuotų dėl jo teisių.“

Europos Tarybos Rekomendacija REC(2005)5 Ministrų komiteto valstybėms narėms dėl vaikų teisių, gyvenantys globos įstaigas

■ Pasitikėjimui kurti prireiks nemažai laiko, bet jis yra vertas šių pastangų.

KAIP GALI BŪTI IŠREIŠKIAMO NORAI IR POREIKIAI

PAKEISKITE APLINKĄ

NUPIEŠKITE

Ar turite kokių nors ypatingų PAGEIDAVIMŲ arba POREIKIŲ?

PAPASAKOKITE ISTORIJĄ

„Kai mokiausi mokykloje, bijodavau fizikos pamokų. Labai nervindavausi, dažnai prieš pamoką skaudėdavo skrandį. Man nepatiko mokytoja ir aš jai nepatikau. Visada viena kitą erzindavome.

Pasibaigus pamokai, eidavau į muzikos klasę ir pliekdavau būgną, kad išgaruotų visas pyktis! Nežinau, ką būčiau dariusi, jei ne tas būgnas.

Ar turi ką nors tokio, kas tau padeda, kai esi nuliūdusi arba pyksti? Gal ką norėtum išbandyti, jei turėtum tokią galimybę?“

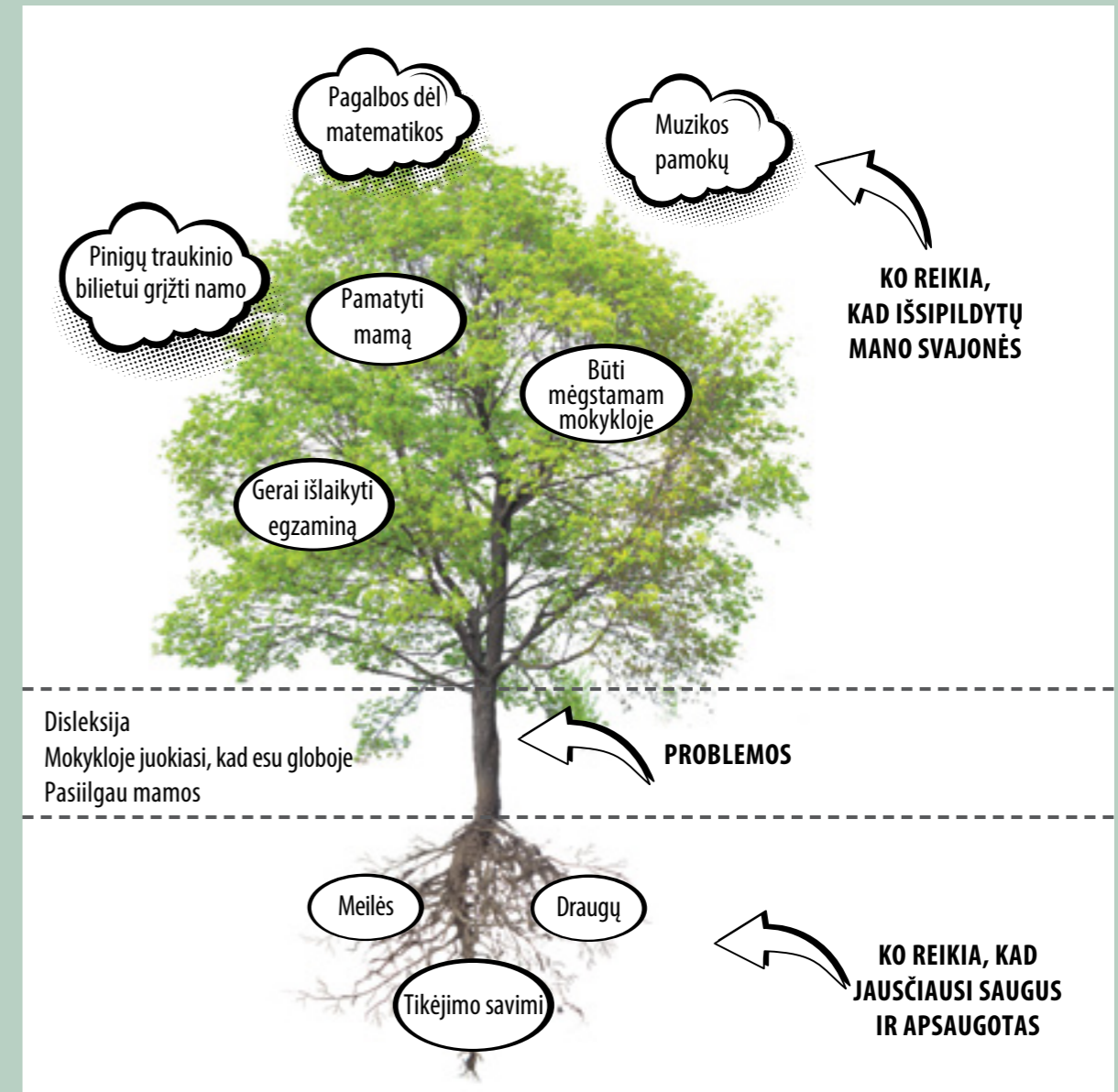
4 etapas. GLOBOS PLANAS

■ Geras globos planas turėtų būti kintantis dokumentas! Vaiko poreikiai keisis visą laiką, kai jis bus su jumis, ir atitinkamai turėtų keistis planas. Galite pasinaudoti diagrama, pvz., pavaizduota kitame puslapyje, ir patyrinėti sritis, kuriose vaikui reikės paramos, apsaugos ar pagalbos.

■ Ir jums, ir vaikui padės kitų specialistų pasitelkimas rengiant globos planą ir daugiadisciplinis požiūris! Labai svarbu, kad reguliariai peržiūrėtumėte planą – ne rečiau kaip kartą per tris mėnesius.

”Turėtų būti sudarytas individualus globos planas, paremtas vaiko gebėjimų ir gabumų tobulinimu bei pagarba jo savarankiškumui, taip pat ryšių su išorės pasauliu palaikymu ir pasirengimu ateityje gyventi už globos įstaigos ribų.“

Europos Tarybos Rekomendacija REC(2005)5
Ministrų komiteto valstybėms narėms dėl vaikų
teisių, gyvenantys globos įstaigas

ĮSITIKINKITE, KAD JŪSŲ PLANAS APIMA ŠIUOS DALYKUS:

- ▶ pokalbj su vaiku;
 - ▶ pokalbj su šeimos nariais, mokytojais, kitais asmenimis, kurie pažįsta vaiką.
- Šiuo tikslu paklauskite, ar jie sutinka su jūsų siūloma strategija arba ar reikia ką nors pridėti arba pakeisti.

Į PLANĄ PRIVALOTE ĮTRAUKTI TOLIAU NURODYTUS DALYKUS

Saugumo ir apsaugos tikslai

- ▶ Ar yra kokių nors grėsmių ar priežasčių susirūpinti? Kaip šie dalykai bus kontroliuojami ir sprendžiami?

Vystymosi tikslai

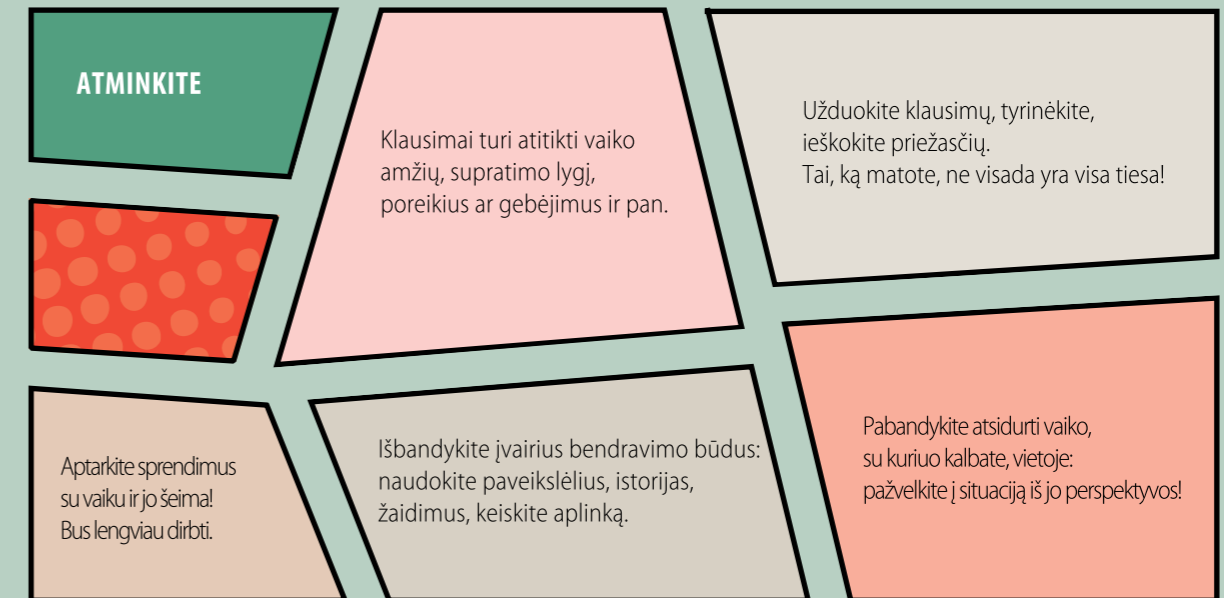
- ▶ Stiprybės ir gebėjimai, kuriuos reikės ugdyti, ir aprašas, kaip tai bus pasiekta.
- ▶ Dalykai, kurie vaikui sunkūs, įskaitant sunkumus, susijusius su mokslu, socialinius ir psichologinius sunkumus. Kaip tai spręsti?

- Ką vaikas nori akcentuoti?

Lygybės tikslai

- ▶ Kita papildoma vaikui reikalinga parama, susijusi su kalba, kultūra, sveikata, negalia ar kitais veiksniais.
- ▶ Paklauskite vaiko, ar jis nori ką nors akcentuoti.

- Pasižymėkite, kada planą reikės peržiūrėti, nebent reikšmingų pokyčių įvyktų anksčiau.

4 skyrius

GLOBOS ETAPAS**VADOVAVIMASIS
VAIKO TEISĖMIS****KAS YRA VAIKO TEISĖMIS
PAGRĮSTAS POŽIŪRIS?**

■ Vaiko teisėmis pagrįstas požiūris apima tiek procesą, tiek galutinį tikslą – stebima, kur einama ir kaip ten patekti.

- ▶ Vaiko teisėmis pagrįstas požiūris leidžia užtikrinti ir apsaugoti vaiko teises.
- ▶ Jis taip pat garantuoja JTVTK pagrindinių principų laikymąsi.

■ 16 puslapyje esančioje lentelėje „Kokias teises turi vaikai?“ pateiktas pagrindinių vaiko teisių sąrašas. 24 puslapyje esančioje lentelėje „Trumpas kontrolinis sprendimų ir veiksmų sąrašas“ pateiktas pagrindinių JTVTK principų sąrašas.

■ Šiame skyriuje nagrinėjama, ką praktiškai reiškia vaiko teisėmis pagrįstas požiūris tose srityse, kuriose gali kilti klausimų arba sunkumų.

Jei kyla abejonų, atlikite paprastą trumpą testą:

- ▶ Pasijuskite vaiko vietoje!
- ▶ Pagalvokite, kaip norėtumėte, kad su jumis elgtųsi, jei jums būtų skirta alternatyvi globa?
- ▶ Atsakykite į klausimą, ką jums reiškia vaiko teisės?

■ Štai ką mąsto vaikai ir jaunuoliai...

Pagarba

„Gerbkite vaikus ir jaunuolius kaip žmones, o ne vertinkite juos kaip savo gaminamą „produktą“.“

Apsauga

„Vaikų padėtis visuomenėje yra silpnesnė, o vaiko teisės suteikia jiems apsaugą. Tačiau apsauga iš tikrųjų teikiama tik tuomet, jei yra kas nors, kas vaikus apgintų, kai jų teisės pažeidžiamos.“

Lygybė

„Kai vaiko teisės įgyvendinamos, vaikai yra lygūs suaugusiesiems.“

Išklausymas

„Išklausyk vaikų ir jaunuolių, tik po to imkis veiksmų.“

” Socialinis darbuotojas turi išklausti vaiko; jo darbas yra klausyti vaiko, jį gerbti ir jam padėti.“

Socialinis darbuotojas, Kroatija

PAGARBA: ASMUO, NE PRODUKTAS

■ Kai kurie žmonės natūraliai susilaukia pagarbos – galbūt dėl to, kad yra darbštūs, jautrūs, jiems sekasi sporte ar moksle, arba dėl kitų priežasčių. Kai kurie asmenys pagarbos sulaukia tik per ilgesnį laiką, nes jų stiprybės dažnai yra nematomos plika akimi.

■ Visi vaikai ir jaunuoliai turi būti gerbiami, negalima pažeisti jų orumo. Teisę į pagarbą turi visi, nes tai – esminė jausmo, kad esi vertinamas kaip žmogus, dalis. Negaudami pagarbos vaikai susiformuoja menką savivertę, dažnai tampa agresyvūs ar nebendraujantys. Kad apsaugotų, jie gali užsisklęsti.

” Geriausia mano darbo dalis yra jausmas, kad šį tą pasiekei, jei padėjai vaikui ar jaunuoliui įveikti problemą.“

Socialinis darbuotojas, Kroatija

Kokie jūsų jausmai ir kaip jūs reaguojate, jei manote, kad jūsų gebėjimai ar asmenybė negerbiama?

■ Jei nerodome pagarbos...

- ▶ negalime apsaugoti vaikų nuo jų pačių ar kitų;
- ▶ negalime jiems padėti atskleisti ir realizuoti savo potencialo;
- ▶ negalime tikėtis, kad jie aktyviai ar atsakingai dalyvaus procesuose.
- ▶ negalime tikėtis, kad jie mus gerbtų!

■ Vaikas, kuris nesijaučia gerbiamas, jaučiasi vienišas pasaulyje, skiriasi nuo kitų vaikų ir yra nemylimas. Su tokiu vaiku greičiausiai bus sunkiau dirbti nei su kitais vaikais ir jis vargu ar pademonstruos savo tikrąją vertę visuomenei.

■ Jei vaiku netikime, neskatiname jo stiprybių, nepalaikome jo pastangų ir nepagiriame, nesidžiaugiamo jo mažais pasiekimais ir neparodome, kad jį vertiname ir gerbiame, vadinasi, nesirūpiname vaiko geriausiais interesais.

■ Keletas socialinių darbuotojų patarimų:

” Trejų metų mergaitė buvo sunkiai kontroliuojama ir ėmė kandžioti kitus vaikus. Ji nemokėjo bendrauti ir manėme, kad tai gali būti didelė problema. Tačiau padėjome jai išreikšti savo jausmus žodžiais ir kandžiojimas baigėsi.“

” Jeigu vaikai negali išsireikšti žodžiais, pasitelkite piešinius, kurie padėtų jiems atskleisti savo jausmus.“

” Svarbu vaikus ir jaunuolius vertinti, skatinti jų pasitikėjimą. Stengiuosi pabrėžti tai, ką jie daro gerai, tik po to pereinu prie problemų. Svarbu pagirti. Per daug kritikos – neveiksminga.“

” Mergaitė bandė nusižudyti. Paprašiau, kad ji parašytų, dėl ko dažniausiai verkia, tad pradėjo rašyti dienoraštį. Socialinei darbuotojai, kuria pasitikėjo, davė paskaityti. Mergaitei patiko rašyti dienoraštį – jame ji rašė apie savo emocijas, prisiminė sunkius laikus, kai dar buvo vaikas.“

KAIP TAI SUSIJĘ SU JŪSŲ DARBU

Atminkite, kad vaikai su kuriais dirbate, gali turėti labai mažą savivertę. Skirkite jiems laiko, parodykite, kad ten, kur yra globojami, jie vertinami ir gerbiami.

Bendraukite ir kurkite santykius su vaikais. Geriausias būdas sužinoti vaiko stiprybes ir jam padėti – juo tikėti.

Žvelkite giliau. Pabandykite išsiaiškinti, kodėl vaikas taip elgiasi, kas jį domina, kas išryškina jo geriausias savybes.

Girkite ir už nedidelius pasiekimus. Parodykite, jog matote vaiko pastangas ir kiek pastangų jam reikėjo, kad imtų elgtis kitaip.

Nereikalaukite iš karto daug. Skatinkite vaiko pasitikėjimą susitardami su juo dėl užduočių, kurias, kaip abu žinote, jis gali įvykdyti.

Jei vaikui nepasiseka arba jis jaučia, kad nepasisekė, raskite jo pastangose ką nors teigiamo. Kartu išsiaiškinkite priežastis, dėl kurių vaikas nepasiekė tiek, kiek norėjo, ir nustatykite mažesnius tikslus pasitikėjimui atkurti.

Atminkite, kad visada turite vaiką gerbti. Visi vaikai bando rasti savo kelią sudėtingame pasaulyje, o vaikai, su kuriais dirbate, patyrė daugiau sunkumų nei daugelis kitų. Jie greičiausiai nesijaučia saugūs ir jiems sunku pasitikėti suaugusiaisiais. Tikėkite vaikais ir nė vieno jų „nenurašykite“.

LYGYBĖ

■ **Kalbant apie žmogaus teisių idėją, lygybė nereiškia, kad visi yra vienodi. Nėra dviejų vienodų vaikų ar suaugusiųjų, be to, suaugusieji nėra tokie pat kaip vaikai!**

■ **Pagal žmogaus (arba vaiko) teisių idėją lygybė yra apsauga nuo diskriminavimo.**

▶ Tai reiškia, kad žmonės neturėtų atsidurti nepalankioje padėtyje dėl savybių, kurios nesusijusios su situacija (pvz., dėl savo lyties, rasės ar etninės kilmės, religijos ar tikėjimo, negalios, seksualinės orientacijos, lytinės tapatybės).

▶ Tai reiškia, kad kiekvienas vaikas yra pirmiausia asmenybė. Nepaisant asmeninių savybių, pomėgių ar gebėjimų, jie turi turėti lygias teises ir lygias galimybes.

■ **Lygybė, arba apsauga nuo diskriminavimo, yra vienas iš pagrindinių JT VTK principų.**

”Valstybės dalyvės imasi visų reikiamų priemonių, kad vaikas būtų apsaugotas nuo bet kokios diskriminacijos ar bausmių dėl vaiko tėvų, teisių globėjų ar kitų šeimos narių statuso, veiklos, pažiūrų ar įsitikinimų.”

JTVTK, 2 straipsnis

KAIP TAI SUSIJĘ SU JŪSŲ DARBU

APSAUGA NUO DISKRIMINAVIMO

■ **Apsauga nuo diskriminavimo reiškia, kad neturėtume spręsti apie vaikus pagal jų odos spalvą, fizinę negalią, etninę kilmę, religinius įsitikinimus, lytį, šeimą, kalbinius gebėjimus, draugų ratą, praeitį arba dėl bet kurios kitos priežasties!**

■ **Jokių išankstinių nuostatų!**

”Ivanas turi mokymosi sutrikimų ir savarankiškai negalės naudotis kompiuteriu – jam tai ir nebus įdomu.

▶ Apsaugos nuo diskriminavimo principas reiškia, kad negalima vaikų traktuoti skirtingai vien dėl mūsų išankstinės nuostatos apie juos.

■ **Nedarykime sprendimų pagrįstų išankstinėmis nuostatomis!**

”Jasna yra kilusi iš keliaujančios šeimos. Jos šeima jau turbūt išsikėlė, taigi nėra prasmės jų ieškoti!”

▶ Apsauga nuo diskriminavimo reiškia, kad jei vaikui ar jaunuoliui reikia specifinės, t. y. kitokios, pagalbos, siekdami patenkinti jo poreikius arba suteikti jam tokias pat galimybes kaip kitiems vaikams ar jaunuoliams, turime pasistengti padaryti viską, kas įmanoma, kad pasiūlytume tokią pagalbą.

■ Vaikams ar jaunuoliams, turintiems ypatingų poreikių, suteikite papildomą paramą ir globą!

”Afšana yra pabėgėlė iš Afganistano. Ji prastai supranta rusiškai, todėl padėsime jai su kalba, kad pasivytų klasės draugus.”

■ **Atminkite, kad labai dažnai socialinės priežiūros specialisto ir vaiko santykiai nėra lygūs, todėl svarbu užtikrinti vaiko ir jaunuolio teises per visą globos procesą. Nelygi padėtis neturėtų lemti visiškos nelygybės.**

■ Gal prisimenate situacijų, kai susidarėte išankstinę nuostatą? Pagalvokite, ką manote apie:

- ▶ pabėgėlius ir šalies viduje perkeltus asmenis;
- ▶ asmenis, išmokčius šalies, kurioje gyvena, kalbą, nors ji nėra jiems gimtoji;
- ▶ mokymosi sunkumų turinčius vaikus;
- ▶ ypatingų religinių įsitikinimų vaikus;
- ▶ mergaičių arba berniukų poreikius arba pasirinkimus;
- ▶ kultūrinę ar etninę tapatybę;
- ▶ lytinę ir seksualinę orientaciją.

KOVA SU DISKRIMINACIJA

” Ania turi fizinę negalią, todėl nenorės dalyvauti mūsų sporto veikloje. Per fizinio lavinimo pamokas ji galėtų piešti.“

■ O kas jei...

” Šį semestrą bus plaukimas... bet Anios negalia netrukdo jai plaukioti! Galbūt tai – viena iš fizinių veiklų, kurias ji atlieka puikiai.“

■ Nesusidarykite išankstinės nuomonės apie tai, ką neįgalūs vaikai moka ir ko nemoka daryti!

” Ania trokšta būti su kitais vaikais ir nenori, kad su ja būtų elgiamasi kitaip. Galbūt ji galėtų kaip nors dalyvauti, pvz., teisėjauti futbolo rungtynėse.“

■ Pabandykite įtraukti vaikus, kurie atrodo „kitokie“, net jei dėl to reikėtų sugalvoti kitokių funkcijų.

” Aniai nepatinka piešti, ji norėtų skaityti knygą arba groti muzikos instrumentu.“

■ Jeigu būtina kitokia veikla, PAKLAUSKITE vaiko, ką jis norėtų veikti.

” Ania norėtų sportuoti ir puikiai sugeba tai daryti. Galbūt yra kitų neįgalių vaikų bendruomenėje ir galėtumėte padėti organizuoti parolimpines sporto žaidynes.“

■ Atminkite, kad kiekvienam vaikui reikia jūsų paramos ir jis turi teisę į ją.

KLAUSOMĖS VAIKŲ: JAUNUOLIŲ, KURIEMS SKIRTA ALTERNATYVI GLOBA, PASTABOS

Girdėti ir klausytis yra du skirtingi dalykai

” kundžiausi kelis kartus, bet niekas nesiklausė ir mano skundo rimtai nevertino.“

” Norėjau dirbti ir pasiūliau darbą, kurį sugebėčiau atlikti. Jie į mano pasiūlymą neatsižvelgė ir skyrė darbą, kuriam neturėjau įgūdžių. Į mano pasiūlymą ir nuomonę nebuvo atsižvelgta.“

” Buvo laikas, kai pasidalindavau nuomone ar mintimis, tačiau viskas buvo atmesta be jokio paaiškinimo.“

■ Ar kada nors jautėte su kuo nors kalbėdami, kad pašnekovas negirdi ką sakote?

■ Išklausti vaikus ir jaunuolius svarbu, siekiant tenkinti jų poreikius, sužinoti viltis bei nuogastavimus ir leisti jiems iš tikrųjų dalyvauti. Jei vaikas jaus, kad jo nuomonės nesiklausoma ar į ją neatsižvelgiama, jis nustos domėtis dalyvavimu ir žodžiai praras prasmę.

■ Klausytis ne visada lengva! Reikia koncentracijos ir kai ko daugiau nei tik poros ausų – būtinas nešališkumas, jautrus požiūris į jausmus, poreikius arba informaciją ir kantrybė. Kituose dvejuose puslapiuose aprašomi keli atvejai, kai neišgirstame vaiko. Pravartu peržiūrėti ir informaciją 54 puslapyje (globos pabaiga), kuriame nagrinėjama, kaip neapsiriboti išklausimu ir pradėti rimtai atsižvelgti į vaikų ir jaunuolių nuomonę! Šie dalykai būtini tikram dalyvavimui.

■ Toliau pateikiama pavyzdžių, kaip vaikų nesiklausoma.

” [Reikia pripažinti šias ypatingas globos įstaigose gyvenančių vaikų teises:] teisę vaikui nuolat bendrauti su savo šeima ir kitais jam svarbiais žmonėmis; toks bendravimas gali būti uždraustas arba apribotas tik tada, jei būtina užtikrinti svarbiausius vaiko interesus.“

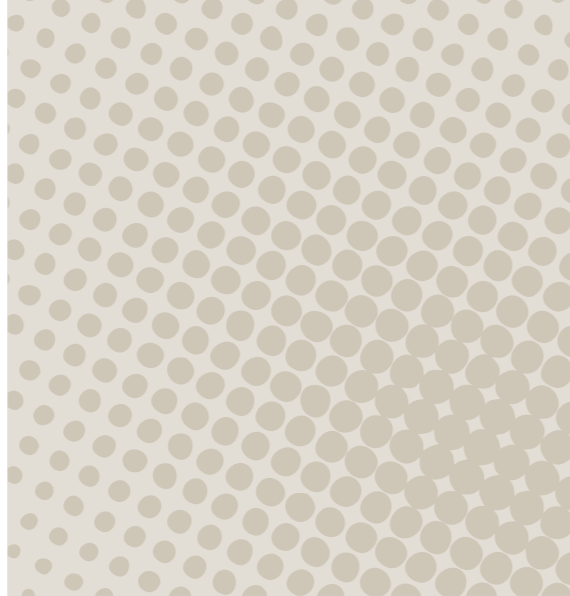
Europos Tarybos Ministrų komiteto Rekomendacija REC(2005)5 valstybėms narėms dėl globos įstaigose gyvenančių vaikų teisių.

APSAUGA IR PARAMA

” O jei socialinis darbuotojas sakytų, jog priima sprendimus už vaiką, nes bijo, kad vaikas suklys?“

KĄ SAKO JAUNUOLIAI

- ▶ „Suaugusieji mano visada esą teisūs. Tai turi įtakos vaikų pasitikėjimui savo sprendimais. Suaugusieji turėtų skatinti mūsų pasitikėjimą.“
- ▶ „Tai pasitikėjimo klausimas: mumis turi būti pasitikima, kad priimtume sprendimus patys.“
- ▶ „Mokomės iš savo klaidų!“

■ Vaiko apsauga yra vienas iš svarbiausių už vaikų globą atsakingų asmenų uždavinių ir tikriausiai vienintelė vaiko paėmimo iš šeimos priežastis. Tačiau siekiant užtikrinti globojamo vaiko apsaugą gali tekti priimti sudėtingus sprendimus dėl galimo konflikto su kitomis pagrindinėmis teisėmis.

■ Visų pirma vaiko teisė į apsaugą ir gyvenimą kartais prieštarauja poreikiui įtraukti vaiką į su juo susijusių sprendimų priėmimo procesą ir atsižvelgti į jo nuomonę. Pagal tradicinį požiūrį prioritetas teikiamas tam, kaip suaugusieji supranta apsaugą ir gyvenimą. Kai vaikui kyla reali grėsmė, vadovaujamosi vaiko teisėmis pagrįstu požiūriu. Būtina atsižvelgti į tai, kas geriausia vaiko interesams!

■ Tačiau daugeliu atvejų įvairių teisių suderinimas gali būti labai subtilus klausimas, o „sprendimas“ ne visada aiškus.

VAIKO APSAUGOS IR JO POŽIŪRIO SUDERINIMAS

KĄ SAKO SOCIALINIS DARBUOTOJAS

” 16 metų mergina palaikė ryšius su 36 metų vyru. Visi stengėsi įtikinti, kad tai nėra gerai, tačiau nieko nebuvo galima padaryti. Geriausias sprendimas buvo bandyti palaikyti ryšius kartu su ja. Šiuo metu merginai 19 metų ir ji nebe-palaiko santykių su tuo vyru. Ji labai rūpinasi savo sveikata: santykiai su tuo vyru jai buvo pamoka, kaip išvengti nėštumo.

Privalome palaikyti su vaiku santykius bet kokia kaina. Vaikai turi išmokti atsakomybės ir paramą vaikui turime pritaikyti pagal jo amžių ir brandos lygį.“

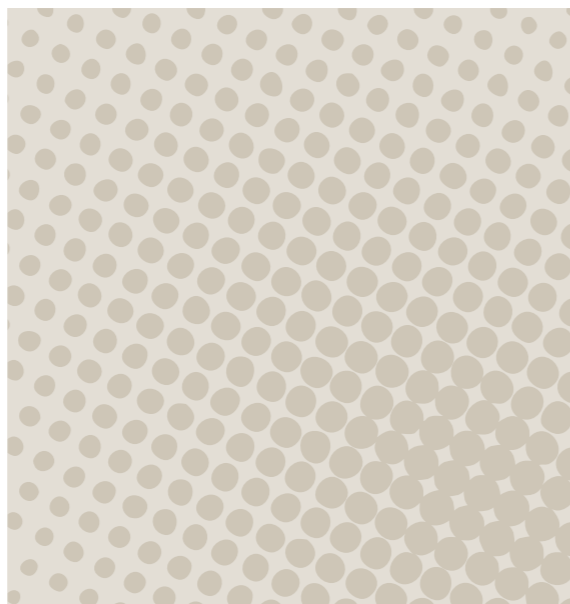
- ▶ Kartais vaikas gali geriau pamatuoti su tam tikru sprendimu susijusį pavojų ar riziką: vaiko sprendimas gali būti teisingas.
- ▶ Jei pavojus arba pavojaus rizika nedidelė, atsakomybė už riziką ir už savo veiksmų padarinius, kurią prisiima vaikas ar jaunuolis, gali būti svarbesnė už bandymą vaiką ar jaunuolį kontroliuoti. Daug kas priklausys nuo konkretaus vaiko amžiaus ir brandos, bet visi vaikai turi išmokti daryti klaidas ir jas ištaisyti. Jūs galite jiems padėti.
- ▶ Vaiko ar jaunuolio vertimas daryti tai, ko jis nenori, gali jį nuteikti prieš jūsų „tvarką“ – jis darys tai slapta, be jūsų pagalbos.
- ▶ Prieštaravimas vaiko ar jauno žmogaus norams ar jo nuomonės ignoravimas gali baigtis tuo, kad vaikas nustos jums pasitikėti, o tai gali sukelti rimtų pasekmių, susijusių su vaiko apsauga ir vystymusi kitose srityse.

KAIP TAI SUSIJĘ SU JŪSŲ DARBU

- ▶ Bandykite tokius sprendimus priimti atvira širdimi: įsiklausykite į vaiką ir priimkite sprendimą tik išklaušę jo nuomonę.
- ▶ Aptarkite su vaiku visus sudėtingus sprendimus ir perspėkite apie galimus pavojus. Jei pavojus yra realus, tikėtina, kad vaikas sutiks su jūsų sprendimu arba bent jau sutiks pabandyti.
- ▶ Įtraukite kitus, jei reikia, kad prieš priimant sprendimą būtų išklausi kiti nuomonių ir kad kiti asmenys vaiką prireikus palaikytų. Priimant tam tikrus sprendimus gali būti naudinga vaiko šeima, mokytojai ar kiti suaugusieji, kuriais vaikas pasitiki.
- ▶ Jei negalite apsaugoti vaiko nuo veiksmų, kurie, jūsų manymu, nėra išmintingi, pareiškite savo nuomonę, tačiau informuokite, kad vis tiek jam padėsite. Būtinai jį palaikykite, ypač jei kas nors nepavykta.
- ▶ Jeigu, jūsų manymu, reikia nepaisyti vaiko nuomonės dėl geriausių vaiko interesų, paaiškinkite priežastį. Veiksmų paaiškinimas padės jums išsaugoti pasitikėjimu grįstus santykius su vaiku.

Atminkite!

■ **Atsparumo ir teigiamų rezultatų kūrimas vaikams ir jaunuoliams, gyvenantiems alternatyvioje globoje, susideda iš kelių veiksmų. Svarbus vaiko apsaugos veiksnys šiame procese yra geri asmeniniai santykiai su bent vienu suaugusiuoju globos etape.**

5 skyrius

Globos pabaiga

GLOBOS PABAIGOS PLANAVIMAS

■ Jaunuolių rengimas palikti globos (rūpybos) sistemą ir pradėti savarankišką suaugusiojo gyvenimą prasideda kone nuo momento, kai vaikui skiriama globa. Globos sistemos palikimas jaunuoliui gali būti grėsminga perspektyva, jam gali kilti daug klausimų ir nerimo. Tikėtina, kad jaunuolis norės užtikrintumo ir aiškumo dėl gyvenamosios vietos, paaiškinimo, ar jam bus teikiama parama, ar jis galės palaikyti ryšius su savo globėju ar socialiniu darbuotoju.

■ Vadovavimasis vaiko teisėmis pagrįstu požiūriu per visą vaiko globos procesą suteikia veiksmingą pagrindą pradedant suaugusiojo gyvenimą, jei tai daroma tinkamai.

Keturios pagrindinės teisės:

- **Teisė gyventi:** turi būti patenkinti pagrindiniai vaiko arba jaunuolio sveikatos priežiūros ir mitybos poreikiai.
- **Teisė į vystymąsi:** vaikui teikiamas švietimas ir globa suteikia pagrindinių sričių pagrindus ir leidžia plėtoti specifinius įgūdžius.
- **Teisė į apsaugą:** ši teisė leidžia apsaugoti vaiką nuo smurtavimo visu globos laikotarpiu.
- **Teisė dalyvauti:** vaikas turi įprasti, kad jam patariama ir kad suteikiama atsakomybė – jis turėtų būti tikras, jog jo nuomonė ir indėlis yra priimtini ir vertingi.
- Kai vaikas arba jaunuolis laikomi asmenybėmis, kurios gerbiamos, kai atsiliepiama į vaiko arba jaunuolio viltis, poreikius ir gebėjimus, užtikrinamas tam tikras vaiko arba jaunuolio fizinis ir psichologinis saugumas, kuris jam labai padės tolesniame gyvenime.

YPATINGI POREIKIAI PALIEKANT GLOBĄ

■ Kai priartėja momentas palikti globos sistemą, jaunuolis turėtų būti skatinamas priimti savo sprendimus ir prisiimti atsakomybę už savo veiksmus. Nepaisant to, kad jaunuolis – nebe „vaikas“, jam dar vis reikia patarimų ir užtikrinimo, kad gali kreiptis į tuos, kuriais pasitiki, nors dabar pats turi didesnę savarankiškumą.

” Reikėtų pasistengti kiekvienam vaikui, jei tik įmanoma, priskirti specialistą, kuris pagelbėtų jam savarankiškame kelyje palikus globą.“

JT gairės dėl alternatyvios vaikų globos, 132 gairė

KONTROLINIS INFORMACIJOS IR VEIKSMŲ SĄRAŠAS

■ Laikotarpiu, kai rengiamasi palikti globos sistemą, būtų naudinga susėsti kartu su jaunuoliu ir aptarti klausimus pagal toliau pateikiamą kontrolinį sąrašą. Jaunuolis turi būti tikras dėl kiekvieno punkto. Taip pat galite duoti jam knygelės „**Atrask savo teises!**“ 30 puslapyje esančią lentelės apie planą pasibaigus globai kopiją.

” Nerimauju dėl globos pabaigos. Kita vertus, nekantriai laikiu, kada galėsiu pats priimti sprendimus“

Asmuo paliekantis globos sistemą, Suomija

- ▶ Įsitinkite, kad jaunuolis žino, ką ketina daryti toliau.
- ▶ Įsitinkite, kad jis turės saugią gyvenamąją vietą.
- ▶ Įsitinkite, kad jis žino, ką turi teisę gauti pasibaigus globai.
- ▶ Įsitinkite, kad jis turi visą reikalingą informaciją, kad gautų tai, kas jam priklauso.
- ▶ Įsitinkite, kad jis turi pagrindinius savarankiškam gyvenimui būtinus įgūdžius, pvz., moka gaminti valgyti, tvarkyti savo biudžetą, pildyti formas, kontaktuoti su komunalinių paslaugų įmonėmis.
- ▶ Įsitinkite, kad jis žinoto, į ką gali kreiptis, jei jam reikalinga pagalba arba patarimas palikus globą, ir kad jis turėtų kontaktinio asmens duomenis.
- ▶ Įsitinkite, kad jis žino, jog gali į jus kreiptis!
- ▶ Įsitinkite, kad jis žino, jog palikus globą nepraras savo teisių: žmogaus teisės galioja ir sulaukus 18 metų.
- ▶ Įsitinkite, kad jis turės galimybę mokytis ir gauti informaciją apie darbą.

GLOBOS PABAIGOS PLANAS – PAGRINDINIAI PUNKTAI

■ Rengiant globos pabaigos planą reikėtų atsižvelgti į kelis pagrindinius elementus. Tai ne tik padės jums sukonzentruoti dėmesį į darbą su jaunuoliu, bet ir užtikrins, kad jis būtų pasirengęs savarankiškam gyvenimui. Reguliariai atliekama šio plano peržiūra ir tai darant atsižvelgiama į jaunuolio poreikius.

■ Vaikas, paliekantis globą, turi teisę, kad jo poreikiai būtų įvertinti, ir teisę į paramą pasibaigus globai, siekiant, kad jis integruotųsi į šeimą ir visuomenę (žr. Europos Tarybos Ministrų komiteto Rekomendacija REC(2005)5 valstybėms narėms dėl globos įstaigose gyvenančių vaikų teisių).

DALYVAVIMAS

■ Svarbi globos proceso pabaigos sėkmės dalis yra jaunuolio dalyvavimas visuose globos proceso pabaigos etapuose. Jaunuoliai turi žinoti, kas vyksta ir visą laiką aktyviai dalyvauti. Raktas į sėkmę – užtikrinimas, kad jaunuolis taptų globos pabaigos plano „savininku“. Dalyvavimas visada turi būti prasmingas, nuoširdus, palankus jaunuoliui ir turi atitikti asmens amžių. Globos specialistai visada turi traktuoti globos sistemą paliekančius jaunuolius kaip savo poreikių vertinimo ekspertus ir savo pačių tikrovės ekspertus.

BŪSTO SUTEIKIMAS

■ Svarbi globos pabaigos etapo dalis – saugaus, prižiūrėto ir nebrangaus būsto suteikimas. Ar būsto ieškoma pagal asmens poreikius, pvz., šalia mokyklos, šeimos narių ar draugų? Ar būstas saugioje vietoje? Ar būsto konstrukcijos tvarkingos? Ar būste yra pagrindiniai patogumai, pvz., šildymas, vandentiekis, elektra ar dujos?

ŠVIETIMAS

■ Švietimas yra svarbi priemonė siekiant nepriklausomybės. Užtikrinimas, kad jaunas žmogus turėtų galimybę gauti švietimo paslaugas, yra svarbus jo vystymuisi ateityje ir savarankiškam gyvenimui. Su jaunuoliais būtina kalbėtis apie jų ateities siekius ir kokios paramos jiems prireiks tikslui pasiekti. Kad jaunuoliai nemestų mokyklos, būtina kuo anksčiau nustatyti mokymosi ar socialines problemas ir teikti įvairias paslaugas, siekiant užkirsti kelią mokymosi nutraukimui. Jaunuoliai, nutraukę mokslus ar profesinį pasirengimą, visada turi būti remiami, jei nuspręstų sugrįžti.

ĮDARBINIMAS

■ Nors rasti jaunuoliui darbą nėra jūsų pareiga, turėtume jį palaikyti visais įmanomais būdais. Šio proceso dalis yra užtikrinti, kad jis mokėtų parengti savo CV arba palydėti jį į įdarbinimo agentūrą ar į pokalbį dėl darbo.

SVEIKATA IR GEROVĖ

■ Globos pabaiga gali būti įdomus laikas, tačiau kelti jaunuoliams susirūpinimą. Turite užtikrinti, kad jaunuolis jaustųsi saugiai jums pasipasakodamas ir pranešdamas apie savo nuogąstavimus. Labai svarbu, kad nuogąstavimus traktuotumėte su didžiausia pagarba ir užtikrintumėte konfidencialumą. Į planą visada turi būti įtraukiami klausimai, susiję su jaunuolio sveikata ir gerove.

INFORMACIJA

■ Globą paliekantys jaunuoliai turi gauti visą informaciją apie jų vietovėje prieinamas paslaugas, pvz., aprūpinimą būstu, sveikatos apsaugą, socialinį drausimą ir t. t. Jaunuoliai turėtų žinoti savo socialines teises ir turėti galimybę naudotis paslaugomis, kurios užtikrintų jų socialines teises.

KONTROLINIS SĄRAŠAS. PAGRINDINIAI GLOBOS PABAIGOS PLANO ELEMENTAI

Kontrolinis sąrašas – pagrindiniai globos pabaigos plano elementai	
Praktiniai elementai	Ar globos pabaigos plane yra praktinis elementas, pabrėžiantis praktinių užduočių, kurios svarbios savarankiškam gyvenimui, būtinybę?
Dalyvavimo elementai	Ar jaunuolis dalyvauja visose plano dalyse? Ar jis – lygiavertis planavimo proceso partneris?
Pasiekimo elementai	Ar jaunuoliui įmanoma pasiekti tikslus ir ar jis gauna būtiną paramą, kad pasiektų tikslus?
Galių suteikimo elementai	Ar planas parengtas atsižvelgiant į jaunuolio stiprybes ir suteikia jam galių dirbti su savo silpnėmis?
Darnos elementai	Ar planas siūlo jaunuoliui aiškų kelią į savarankišką gyvenimą?

GERŲ SAVARANKIŠKO GYVENIMO ĮGŪDŽIŲ ĮGIJIMAS

■ Gerų savarankiško gyvenimo įgūdžių įgijimas ypač svarbus siekiant sėkmingai palikti globos sistemą. Priimdami sprendimus jaunuoliai turėtų jaustis patogiai. Šių įgūdžių asmuo mokomas vos patekęs į globos instituciją, nes nuo jų priklauso kaip jaunuoliui seksis pradėti savarankišką gyvenimą!

■ Savarankiško gyvenimo įgūdžiai yra susiję su globos pabaigos planu ir turėtų būti vertinami tuo pačiu metu. Ne visi jaunuoliai bus savarankiški. Svarbu, kad neduotume jaunuoliui neįvykdomų užduočių ar nerealių tikslų, kad neužprogramuotume jo nesėkmei. Geriausias pasirinkimas jaunuoliui būtų pusiau savarankiškas įkurdinimas, kol sugebės gyventi visiškai nepriklausomai.

■ Šis sąrašas negalutinis, tačiau jame turėtų būti šie punktai:

Būstas

- ▶ Savo, kaip nuomininko, teisių žinojimas
- ▶ Nuomos sutarties supratimas
- ▶ Žinojimas, į ką kreiptis dėl būsto pagalbos

Biudžeto tvarkymo įgūdžiai

- ▶ Buities sąskaitos (apsipirkimas kas savaitę, sąskaitų už komunalines paslaugas apmokėjimas ir t. t.)
- ▶ Nuoma (butas, namas ar namo dalis)
- ▶ Transporto išlaidos (vykimas į mokyklą ar darbą ir namo ir t. t.)

Švietimas

- ▶ Parama vykstant mokymo įstaigą ir grįžtant namo
- ▶ Savo mokytojo pažinėjimas, galimybė drąsiai į jį kreiptis esant problemai
- ▶ Pasiekiamų tikslų mokymosi plano parengimas, kad jaunuolis liktų švietimo sistemoje

Darbas

- ▶ Pagalba parengiant CV ir kreipiantis dėl darbo;
- ▶ Savo, kaip darbuotojo, teisių žinojimas;
- ▶ Pagalba pokalbiuose dėl darbo, vykstant į darbo centrus ir įdarbinimo agentūras.

Sveikata ir gerovė

- ▶ Savo dantisto ir gydytojo kontaktinių duomenų žinojimas
- ▶ Galimybė susisiekti su asmeniu, kuriuo jaunuolis pasitiki ir kuriam pasipasakoja, jei turi problemų, yra susirūpinęs ar nusiminęs
- ▶ Užtikrinimas, kad jaunuolis galėtų savarankiškai vartoti vaistus (jei juos vartoja) ir gauti receptus

■ Iš pradžių jaunuoliui reikia padėti išlaikyti savo būstą. Pagrindiniai dalykai, be kitų, yra užtikrinti, kad jis žinotų savo, kaip nuomininko, teises, turėtų praktinių žinių, kaip išlaikyti būstą, t. y. kada ir kur sumokėti mokesčius, ir t. t.

REKOMENDACIJOS DĖL SAVARANKIŠKAI GYVENANČIŲ JAUNUOLIŲ

- ▶ Jaunuolius turi teigiamu, skatinamuoju būdu remti ekspertai ir specialistai.
- ▶ Kad liktų švietimo sistemoje, jaunuolius reikia lavinti, skatinti ir remti.
- ▶ Jaunuolius reikia aprūpinti žiniomis apie gyvenimą realiame pasaulyje.
- ▶ Jaunuoliams reikia suteikti saugų būstą.
- ▶ Jaunuoliai turi žinoti savo teises.
- ▶ Jaunuoliams reikia padėti gauti darbą arba praktikos vietą.
- ▶ Jaunuolius reikia išklaudyti, remti ir patikinti.

1 priedas

Specialiųjų terminų žodynas

Alternatyvi globa (rūpyba)

Tai be tėvų globos likusio vaiko ar jaunuolio globa (rūpyba). Alternatyvi globa – tai priemonė, dėl kurios susitaria arba kurią nustato administracinė valdžios arba teisminė institucija. Terminas „alternatyvi globa (rūpyba)“ reiškia, kad net ir likęs be tėvų globos vaikas turi turėti „namus“ – globos, globos įstaigos ar kt. namus, kurie teiktų vaikui stabilumą, saugumą ir paramą.

Geriausi vaiko interesai

Suaugusieji turėtų daryti tai, kas geriausia vaikams. Jie turėtų priimti sprendimus, turinčius didžiausią teigiamą poveikį vaiko ir jaunuolio raidai. Reikėtų skirti dėmesio vaiko ir jaunuolio dalyvavimui priimant sprendimus.

Vaiko globėjai (rūpintojai)

Tai suaugę asmenys, kurie globoja vaiką ar jaunuolį. Vaiko globėjais gali būti biologiniai tėvai arba, jei teikiama alternatyvi globa, specialiai parengti suaugusieji, kurių darbą prižiūri ir remia kiti vaikų globos specialistai. Alternatyvios globos laikotarpiu vaiko globėjai keičiami kuo rečiau.

Globos planavimo grupė

Tai socialinis darbuotojas, biologinės šeimos nariai, alternatyvią globą teikiantys globėjai ir kiti specialistai, dalyvaujantys priimant sprendimus dėl oficialios vaiko arba jaunuolio globos. Ši grupė dirba kartu su globojamu vaiku arba jaunuoliu priimant sprendimus visais globos klausimais.

Globos planas

Tai socialinių paslaugų teikimo planas, kuriuo siekiama kuo geriau prižiūrėti vaikus ir jaunuolius ir užtikrinti, kad visi už jų gerovę atsakingi asmenys žinotų, ką turi daryti, kad tas planas būtų veiksmingas.

Globos peržiūra

Tai reguliari individualaus globos plano peržiūra. Vaikas arba jaunuolis, globėjas ir kiti specialistai susitinka aptarti pasirinkimo variantų ir galimybių, pvz., galimybės integruotis į biologinę šeimą, poreikio keisti globos variantą, mokyklos pasirinkimą ir kt.

Vaikas

Asmuo iki 18 metų. Vaikai nuo 12 metų gali būti vadinami paaugliais arba jaunuoliais. Jungtinės Tautos kaip jaunuolius įvardija 15–24 metų asmenis.

Vaiko gerovės tarnybos

Tai vietos valstybinės organizacijos, atsakingos už vaikus, kuriems teikiama alternatyvi globa. Šios tarnybos rūpinasi, kad kiekvienam vaikui, kuriam reikia alternatyvios globos, būtų užtikrinama reikiama globa ir vaikas galėtų gyventi patogiomis ir saugiomis sąlygomis. Tarnybos reguliariai tikrina, kad šių sąlygų būtų laikomasi. Vaiko gerovės tarnybos siekia to, kas geriausia globojamiems vaikams ir jaunuoliams. Jos sprendžia, kada vaikai gali grįžti į savo biologinę šeimą.

Vaikai likę be tėvų globos

Tai vaikai, kurie dėl kokios nors priežasties negyvena su savo tėvais.

Vaiko teisės

Tai yra **vaiko žmogaus teisės**, ypač nepilnamečiams suteikiamos specialios apsaugos teisės, įskaitant jų teisę bendrauti su abiem **tėvais, žmogaus tapatybę**, teisę gauti vaiko amžių ir raidą atitinkančius pagrindinius maisto produktus, valstybės apmokamas švietimo paslaugas, sveikatos priežiūros paslaugas, baudžiamojo kodekso nuostatas, tokią pat kaip suaugusiųjų vaiko **pilietinių teisių** ir laisvių apsaugą, **apsaugą nuo diskriminacijos dėl vaiko rasės, lyties, seksualinės orientacijos, lytinės tapatybės, tautybės, religijos, negalios, odos spalvos, etninės kilmės** ar kitų savybių. Vaiko teisių aiškinimas yra platus – pradedant leidimu vaikams veikti savarankiškai, baigiant apsauga nuo fizinio, protinio ir emocinio **smurto** prieš vaiką, nors dar diskutuojama, kas yra „smurtas“. Kitos vaiko teisių apibrėžtys apima teisę į globą ir ugdymą.

Konvencija

Konvencija – tai teisiškai įpareigojantis šalių susitarimas. Konvencijos kartais vadinamos sutartimis, susitarimais arba tarptautinėmis sutartimis.

Europos Taryba

Europos Taryba – tai 1949 m. įkurta tarptautinė organizacija, šiuo metu vienijanti 47 šalis. Jos vertybės – skatinti žmogaus teises, demokratiją ir teisinės valstybės principus. Taryba nustato bendrus demokratijos principus, grindžiamus Europos žmogaus teisių konvencija ir kitomis konvencijomis ir rekomendacijomis dėl asmenų, įskaitant 150 milijonų Europos vaikų, apsaugos.

Biologinė šeima

Vaiko šeima, kurią sudaro tėvai, broliai, seserys, seneliai ir kiti giminaičiai.

Globa šeimoje

alternatyvi globa šeimos aplinkoje. Europoje dažniausios globos šeimoje formos yra šios:

- ▶ **globa, kurią teikia artimi giminaičiai** kai vaikas gyvena su artimais giminaičiais arba šeimos draugais, su kuriais jau anksčiau nusistovėjęs glaudus ryšys;
- ▶ **globa globėjų šeimoje** – kai kompetentinga institucija vaiko globą paveda globėjų šeimai, kuri nėra vaiko biologinė šeima. Globėjai pasirenkami atsižvelgiant į kvalifikaciją ir yra kontroliuojami siekiant užtikrinti, kad suteiktų geriausią globą.

Žmogaus teisės

Tai teisės, kurias turi visi žmonės, įskaitant vaikus, dėl to, kad yra žmonės, nepriklausomai nuo jų gebėjimų, pilietybės, etninės kilmės, lyties, kalbos, tautybės, rasės, ar seksualinės orientacijos.

Jungtinių Tautų gairių dėl vaikų alternatyvios globos įgyvendinimo vadovas

Publikacijoje „Judėjimas pirmyn. Gairių dėl vaikų alternatyviosios globos įgyvendinimas“ nurodoma, kaip praktiškai taikyti gaires, siekiant paskatinti socialinės gerovės ir alternatyvios globos sistemų reformas. Publikacijoje pabrėžiamos pasekmės politikos formavimui ir pateikiamos nuorodos į tai, kas efektyviai įgyvendinama praktikoje. Svarbiausia, kad vadove pateikiama įžvalgų ir visi specialistai padrašinami dėl to, ką galima nuveikti net su labai menkais ištekiais

Individualus globos planas

Tai planas, kurį parengia globojamas vaikas kartu su globos komanda. Šis planas yra pritaikytas konkrečioms vaiko poreikiams, jame atsižvelgiama į vaiko individualius gebėjimus ir siekius. Plane nurodoma, kas yra atsakingas už vaiko emocinę, pažintinę, fizinę ir socialinę raidą. Planas reguliariai vertinamas taikant globos peržiūros procesą.

Globos pabaiga

Tai procesas, padedantis jaunuoliams sklandžiai pereiti nuo globos prie savarankiško gyvenimo. Procesą sudaro švietimas, mokymas, gyvenimo įgūdžių mokymas globos laikotarpiu ir paslaugos pasibaigus globai, kai jaunuoliai tampa savarankiški. Pastarąsias paslaugas galėtų sudaryti konsultavimas, savarankiško gyvenimo įgūdžių mokymas pasibaigus globai, bendruomenės išteklių, nemokamas mokslas kolegijose ir įvairių rūšių finansinė parama.

Globos pabaigos planas

Globos pabaigos planas apima būdus, kuriais jaunuoliai gali būti remiami teikiant paslaugas pasibaigus globai, siekiant padėti spręsti kilusias problemas. Tai sumažina įtampą, susijusią su globos pabaiga ir mokymusi gyventi savarankiškai.

Daugiadisciplinė komanda

Daugiadisciplinę komandą sudaro kelių profesijų darbuotojai, kurie yra įvairių sričių ekspertai. Šios komandos geba reaguoti į asmenų, kuriems reikia daugiau nei vienos srities specialisto pagalbos, poreikius. Daugiadisciplinės grupės dažnai asocijuojasi su jungtinio darbo, tarpinstitucinio darbo ir darbo partnerystėje sąvokomis.

Ombudsmenas

Ombudsmenas (dar vadinamas Seimo kontrolieriumi) – tai valstybės paskirtas asmuo, siekiant užtikrinti, kad valstybinės ir privačios organizacijos bei individualūs asmenys gerbtų žmogaus teises. Jei nėra atskiro vaiko teisių apsaugos ombudsmeno, tuomet gerai išmanyti vaiko teises privalo esamas ombudsmenas. Kai vaikai arba jaunuoliai skundžiasi dėl savo teisių pažeidimo, ombudsmenas pradeda tyrimą ir siūlo sprendimus. Kai kuriose šalyse yra atskiri vaikų ir jaunimo teisių ombudsmenai. Šie ombudsmenai Europoje susivieniję į Europos vaiko teisių apsaugos ombudsmenų tinklą (<http://crin.org/enoc/members/index.asp>).

Įkurdinimas

Sąvoka „įkurdinimas“ plačiąja prasme apibrėžiama „situacija, kai vaikas dieną ir naktį įkurdinamas ne savo biologinės šeimos aplinkoje“, bet didelėje arba mažoje institucijoje, SOS vaikų kaime, globos įstaigoje, globėjo šeimoje ir t. t. „Įkurdinimo aplinka“ apima visų rūšių įkurdinimą.

Globos kokybės standartai

Šie standartai užtikrina tinkamo lygio globą. Kokybės standartai galioja visoms globos rūšims. Kokybės standartų privaloma laikytis per visą globos teikimo procesą: globą suteikiant, planuojant, jai pasibaigus, atliekant vaikų apsaugos procedūras ir kt. Vienas iš globos kokybės standartų pavyzdžių yra „Quality4Children“ (Q4C) standartai (www.quality4children.info).

Globos įstaigos

Globos įstaigos teikia alternatyvią globą ne šeimoje, bet mažesnėse arba didesnėse grupėse, kuriose atlyginimą gaunantys specialistai dirba pamainomis. Kai globos įstaigoje yra daug vaikų (net iki 300), tai vadinama institucine globa. Šio modelio globos sąlygos ir kokybė apunkina vaiko teisių įgyvendinimą. Daugelyje Europos šalių globa institucijoje keičiama globos šeimoje modeliais. Šis procesas vadinamas deinstitutionalizacija.

SOS vaikų kaimai

Tai globos šeimoje modelis, kai vaikas, netekęs tėvų globos, gali augti kitoje jį globojančioje šeimoje. SOS šeimai vadovauja SOS globėjas, tiesiogiai atsakingas už vaiko globą ir vystymąsi.

Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija

Tai yra tarptautiniu mastu sutarti standartai ir įsipareigojimai, kuriais siekiama apsaugoti ir skatinti visų jaunesnius kaip 18 metų asmenų teises. Vaiko teisėmis siekiama užtikrinti, kad vaikai augtų geriausiomis įmanomomis sąlygomis – vystytųsi ir mokytųsi saugioje aplinkoje, gautų gerą sveikatos priežiūrą ir visapusiškai dalyvautų šeimos, kultūriname ir socialiniame gyvenime.

Jungtinių Tautų gairės dėl alternatyvios vaikų globos

Jungtinių Tautų gairės dėl alternatyvios vaikų globos (2009 m.) tapo svarbia priemone vaikų globos sektoriaus sprendimų priėmėjams ir paslaugų teikėjams sprendžiant specifines vaikų, netekusių šeimos, pažeidžiamo problemas. Gairės yra esminio politikos nuostatų pokyčio išraiška. Valstybėms nurodoma, kad visų pirma jos turėtų investuoti į šeimų pajėgumo stiprinimą ir mechanizmus, kuriais būtų siekiama užkirsti kelią vaiko atskirymui nuo tėvų.

Jaunuolių globos pabaiga (asmenys, paliekantys globos (rūpybos) sistemą)

Tai yra jaunuoliai paliekantys globos sistemą pasiekus amžių, kai pagal globos sistemos nuostatas netaikoma teisė į specialią apsaugą ir paramą.

2 priedas

Sužinokite daugiau ir dalyvaukite

Europos Tarybos programa „**Europos kūrimas vaikams ir su vaikais**“ sukurta siekiant skatinti vaiko žmogaus teises ir apsaugoti vaikus nuo visų formų smurto. Už programą atsakinga grupė koordinuoja tokius klausimus kaip smurtas namuose ir mokykloje, švietimas žmogaus teisių klausimais, vaikai ir internetas, vaikai ir teisingumo sistema. Atsižvelgiama į konkrečius vaikų, likusių be tėvų globos, poreikius ir teises, ypač švietimo, socialinių reikalų, sveikatos apsaugos ir teisinių paslaugų prieinamumo srityse, ir į teisę dalyvauti. Daugiau informacijos apie konvencijas, susitikimus ir publikacijas rasite svetainėje adresu www.coe.int/children.

SOS vaikų kaimai – tai nevyriausybinių nekonfesinių į vaikus orientuota organizacija, kuri teikia tiesiogines globos, švietimo ir sveikatos apsaugos paslaugas vaikams, kuriems gresia prarasti tėvų globą arba kurie jos neteko. Organizacija taip pat stiprina vaikų globėjų, vaikų šeimų ir bendruomenių pajėgumus teikti tinkamą globą. SOS vaikų kaimai taip pat pasisako už tėvų globos netekusių vaikų teises. Organizacija įkurta 1949 metais, veikia 130 šalių ir vadovaujasi JTVTK dvasia. Organizacijos svetainė – www.sos-childrensvillages.org

„**Quality4Children**“ (Q4C) kokybės standartai – tai 18 alternatyvios vaikų globos Europoje kokybės standartų. Q4C standartai grindžiami „pasakojimais“ – tyrimo metodu, kai dalyvauja daug asmenų. Tyrime dalyvavo beveik 500 žmonių iš 32 šalių, tarp jų vaikai, jaunimas, biologinės šeimos, globėjai, socialiniai darbuotojai ir kitos suinteresuotosios šalys. 2007 m. birželį „Quality4Children“ standartai buvo pristatyti Europos Parlamente. Juos pristatė trys organizacijos: SOS vaikų kaimai, Tarptautinė globėjų organizacija (IFCO) ir Tarptautinė švietėjiškų bendrijų federacija (FICE). Šios trys organizacijos skatina standartų įgyvendinimą nacionalinėje politikoje ir globos praktikoje. Vaikai ir jaunuoliai, taip pat jų globėjai kviečiami susipažinti su „Q4C standartais“ savo globos institucijose (www.quality4children.info).

Europos socialinis tinklas (ESN) yra ne pelno organizacija ir nepriklausomas vietinių viešųjų socialinių paslaugų tinklas Europoje. **ESN vienija žmones, kurie kuria, valdo ir teikia socialines paslaugas valdžios institucijoms visoje Europoje. ESN remia veiksmingos socialinės politikos ir socialinės rūpybos praktikos plėtrą per keitimąsi žiniomis ir patirtimi.** ESN – tai organizacijų narių tinklas; nariai yra socialinių paslaugų įmonių direktorių asociacijos; regionai, provincijos, apskritys ir savivaldybės; finansavimo ir reguliavimo agentūros, universitetai, mokslinių tyrimų ir plėtros institucijos. Jie visi glaudžiai bendradarbiauja su valdžios institucijomis plečiant socialines paslaugas.

Tinklo svetainė – <http://www.esn-eu.org>.

JT gairės dėl alternatyvios vaikų globos. 2009 m. Jungtinių Tautų Generalinė Asamblėja patvirtino gaires dėl alternatyvios vaikų globos. Šiose gairėse pateikiama svarbių patarimų dėl vaiko teisių įgyvendinimo vaikams, kurie neteko tėvų globos arba kuriems gresia jos netekti. Gairės parengtos vadovaujantis dviem pagrindiniais principais – „būtinumo“ ir „tinkamumo“. Iš esmės jokiam vaikui negali būti paskirta alternatyvi globa, jei tinkamesnis sprendimas yra darbo su šeima stiprinimas, bet kai tampa aišku, kad globa būtina, kiekvienu konkrečiu atveju sprendžiama dėl konkrečiam vaikui tinkamos globos. Siekiant įgyvendinti įsipareigojimą kiekvieną konkretų atvejį nagrinėti atskirai, gairėse aiškiai nurodyta, kad būtinas platus globos formų pasirinkimas, pvz., globa šeimoje, grupiniai gyvenimo namai ir t. t., kuris užtikrintų vaiko teises, globos kokybės standartus, individualią globą ir dėmesį kiekvienai globos formai, nepriklausomai nuo to, kaip šios formos apibrėžtos nacionaliniu lygiu.

Šie principai ir platesnis gairių paaiškinimas išsamiau aprašomi publikacijoje „Judėjimas pirmyn“. Publikacija parengta siekiant skatinti gairių įgyvendinimą politikoje ir praktikoje. „Judėjimas pirmyn“ pateikia 40 perspektyvių praktinių pavyzdžių iš viso pasaulio, kurie susiję su daugeliu gairėse nagrinėjamų temų. Publikacijoje būtinumo ir tinkamumo sąvokos paaiškinamos plačiau ir ypač aiškiai raginama užtikrinti dalyvavimu grindžiamą profesionalaus sprendimų priėmimo procesą, kurį palaiko atsidavimas ieškoti specifinių socialinio darbo būdų nagrinėjant kiekvieną konkretų atvejį, atspindintį geriausius vaiko interesus.

3 priedas

Naudingos nuorodos

EUROPOS TARYBA

Europos Tarybos Ministrų komiteto Rekomendacija REC(2005)5 valstybėms narėms dėl globos įstaigose gyvenančių vaikų teisių

www.coe.int/children

(spustelėkite „globojami vaikai“; informacija pateikiama keliomis kalbomis)

Europos Tarybos darbai apie vaikus gyvenančius globos įstaigose

www.coe.int/familypolicy

(spustelėkite „vaikai gyvenantys globos įstaigose“)

Europos Tarybos Ministrų komiteto vaiko teisių srities rekomendacijos (vaikams pritaikytos paslaugos; vaikų ir jaunuolių dalyvavimas; ir kt.)

www.coe.int/t/dg3/children/KeyLegalTexts/CMRec_en.asp

Europos Tarybos programa „Europos kūrimas vaikams ir su vaikais“

www.coe.int/children

Europos Tarybos publikacija „Vaikų, kuriems gresia rizika ir kurie yra globojami, teisės“

<http://book.coe.int/>

(įveskite publikacijos pavadinimą; taip pat išleista prancūzų kalba)

Europos Tarybos ir Tarptautinės SOS vaikų kaimų organizacijos publikacija „Atrask savo teises!“

<http://www.coe.int/children>

(spustelėkite „globojami vaikai“; informacija pateikiama keliomis kalbomis)

JUNGTINĖS TAUTOS

Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija

Visas konvencijos tekstas:

www2.ohchr.org/english/law/crc.htm

Vaikams pritaikyta versija:

www2.ohchr.org/english/law/crc.htm

Pasitikrinkite JT/VTK jūsų gimtąją kalbą:

www.unicef.org/voy/explore/rights/explore_2781.html

UNICEF: Jungtinių Tautų vaikų fondas

www.unicef.org

„Jaunimo balsai“

www.unicef.org/voy/explore/rights/explore_155.html

www.unicef.org/protection/files/Parental_Care.pdf

JT gairės dėl alternatyvios vaikų globos

www.crin.org/docs/DRAFT_UN_Guidelines.pdf

„Judėjimas pirmyn. Gairių dėl vaikų alternatyviosios globos įgyvendinimas“

[http://www.unicef.org/ceecis/UN_Handbook_\(English\)_FINAL_22_02_13.pdf](http://www.unicef.org/ceecis/UN_Handbook_(English)_FINAL_22_02_13.pdf)

JUNGTINĖS TAUTOS

Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija

Visas konvencijos tekstas:

www2.ohchr.org/english/law/crc.htm

Vaikams pritaikyta versija:

www2.ohchr.org/english/law/crc.htm

Pasitikrinkite JT/VTK jūsų gimtąją kalbą:

www.unicef.org/voy/explore/rights/explore_2781.html

UNICEF: Jungtinių Tautų vaikų fondas

www.unicef.org

„Jaunimo balsai“

www.unicef.org/voy/explore/rights/explore_155.html

www.unicef.org/protection/files/Parental_Care.pdf

JT gairės dėl alternatyvios vaikų globos

www.crin.org/docs/DRAFT_UN_Guidelines.pdf

„Judėjimas pirmyn. Gairių dėl vaikų alternatyviosios globos įgyvendinimas“

[http://www.unicef.org/ceecis/UN_Handbook_\(English\)_FINAL_22_02_13.pdf](http://www.unicef.org/ceecis/UN_Handbook_(English)_FINAL_22_02_13.pdf)

▶ TARPŠTAUTINĖ SOS VAIKŲ KAIMŲ ORGANIZACIJA

SOS vaikų kaimai
www.sos-childrevillages.org

„Išaugimas“ iš globos
<http://www.york.ac.uk/inst/spru/pubs/pdf/ageing.pdf>

Kampanija „Ir aš svarbus“
<http://www.sos-childrevillages.org/what-we-do/child-care/-quality-in-care/advocating-quality-care/imatter>

Kampanijos „Ir aš svarbus“ darbo dokumentai
<http://www.sos-childrevillages.org/getmedia/4db9-fb60-81a8-4822-91f2-389c1454db93/091015-Briefing-Paper-web.pdf?ext=.pdf>

<http://www.sos-childrevillages.org/getmedia/a682-ba24-bb0d-4031-a20a-ed23955d9d14/1005-Briefing-Paper-2-EN.pdf?ext=.pdf>

<http://www.sos-childrevillages.org/getmedia/c11d211e-8dd1-4953-8369-8297adbdc6c3/1106-BriefingPaper3-EN.pdf?ext=.pdf>

<http://www.sos-childrevillages.org/getmedia/46-ce2409-48e3-4216-bd6b-4c729576d436/BriefingPaper4-WEB.pdf?ext=.pdf>

<http://www.sos-childrevillages.org/getmedia/1d310514-d9c6-48af-a9d0-1c4e77777d0c/BriefingPaper5-WEB.pdf?ext=.pdf>

Organizacijos mokslinių tyrimų medžiaga
<http://resources.leavingcare.org/uploads/4930033912d6945c6145340f3d6056bb.pdf>

<http://www.sos-childrevillages.org/what-we-do/child-care/-quality-in-care/leaving-care-good-practice>

Kampanija „Globok mane“
<http://www.sos-childrevillages.org/what-we-do/child-care/-quality-in-care/advocating-quality-care/care-for-me>

KITA

„Quality4Children“ (Q4C)
www.quality4children.info

Q4C 26 kalbomis:
www.quality4children.info/content/cms,id,89,nodeid,31,_country,at,_language,en.html

„Power4Youth“
www.power4youth.eu

Europos vaiko teisių apsaugos ombudsmenų tinklas
<http://crin.org/enoc/members/index.asp>

EUROPOS SOCIALINIS TINKLAS

Ataskaita apie pažeidžiamą jaunimą pereinamuoju laikotarpiu –
www.esn-eu.org/raw.php?page=files&id=340

Psichikos sveikatos darbo grupės ataskaita – <http://www.esn-eu.org/raw.php?page=files&id=39>

„Nutraukiant nepalankių aplinkybių ratą“ (ataskaita apie socialines paslaugas vaikams ir šeimoms) - <http://www.esn-eu.org/raw.php?page=files&id=43>

Ataskaita apie globos bendruomenėje plėtrą – <http://www.esn-eu.org/raw.php?page=files&id=34>

Pagalbos šeimai ir auklėjant vaikus paslaugų apžvalgos ataskaita –
<http://www.esn-eu.org/raw.php?page=files&id=417>

Ataskaita „Vaikams skirtos paslaugos: kova su skurdu ir gerovės skatinimas“ – <http://www.esn-eu.org/raw.php?page=files&id=240>

Tarptautinė globėjų organizacija (IFCO)
www.ifco.info/http://ifsw.org/

Tarptautinė socialinių darbuotojų federacija
<http://ifsw.org/>

Tarptautinė švietėjiškų bendrijų federacija (FICE)
www.fice-inter.org/

Europos vaiko teisių nacionalinių stebėtojų tinklas (ChildOnEurope)
www.childoneurope.org

Vaiko teisių informacijos tinklas (CRIN)
www.crin.org

Geresnės globos tinklas
<http://crin.org/bcn/>

Šis tekstas – tai informacinis vadovas, skirtas socialinės rūpybos specialistams, dirbantiems su vaikais ir jaunuoliais, kuriems skirta alternatyvi globa. Publikacija papildo brošiūrą „Vaikų ir jaunuolių globa: atraskite savo teises!“. Šiame vadove aprašomi praktiniai metodai, kuriuos socialinės rūpybos specialistai gali taikyti kasdieniame darbe. Vaiko teisės nagrinėjamos kaip žmogaus teisės, remiantis Jungtinių Tautų ir Europos Tarybos apibrėžtimis ir „Quality4Children“ standartais, pateikiama naudingų įžvalgų apie egzistuojančius metodus ir priemones.

Specialistai gali naudoti šį vadovą visame darbo su vaikais procese: nuo momento, kai priimamas sprendimas suteikti vaikui globą, iki kol vaikas palieka globą. Specialistai gali pasirinkti skaityti atskirus vadovo skyrius, viską nuo pradžios iki galo, arba naudoti jį kaip naudingą priemonę diskusijose su vaikais kartu su brošiūra „Atraskite savo teises!“. Šiame vadove pateikiami temų ir pokalbių pavyzdžiai iliustruojami pasakojimais ir lentelėmis, kuriuos pateikė socialiniai darbuotojai, vaikai ir jaunuoliai, ombudsmenai ir NVO, siekdami padėti kitiems taikyti vaikų teisėmis grindžiamą metodą.

www.coe.int

Publikaciją „Vaikų teisių apsaugos užtikrinimas. Vadovas alternatyvios vaikų globos specialistams“ galima parsisiųsti iš Europos Tarybos vaiko teisių programos „Europos kūrimas vaikams ir su vaikais“ svetainės (www.coe.int/children).

Europos Taryba yra pagrindinė žemyno žmogaus teisių organizacija. Ją sudaro 47 valstybės, iš kurių 28 yra Europos Sąjungos narės. Visos Europos Tarybos valstybės narės yra pasirašiusios Europos žmogaus teisių konvenciją, kuria siekiama apsaugoti žmogaus teises, demokratiją ir teisinės valstybės principus. Konvencijos įgyvendinimą valstybėse narėse prižiūri Europos Žmogaus Teisių Teismas.

Šio leidinio leidyba finansuota pagal Europos Sąjungos Teisių, lygybės ir pilietybės programą. Leidinio turinys jokių būdu negali būti naudojamas Europos Komisijos nuomonei atspindėti.